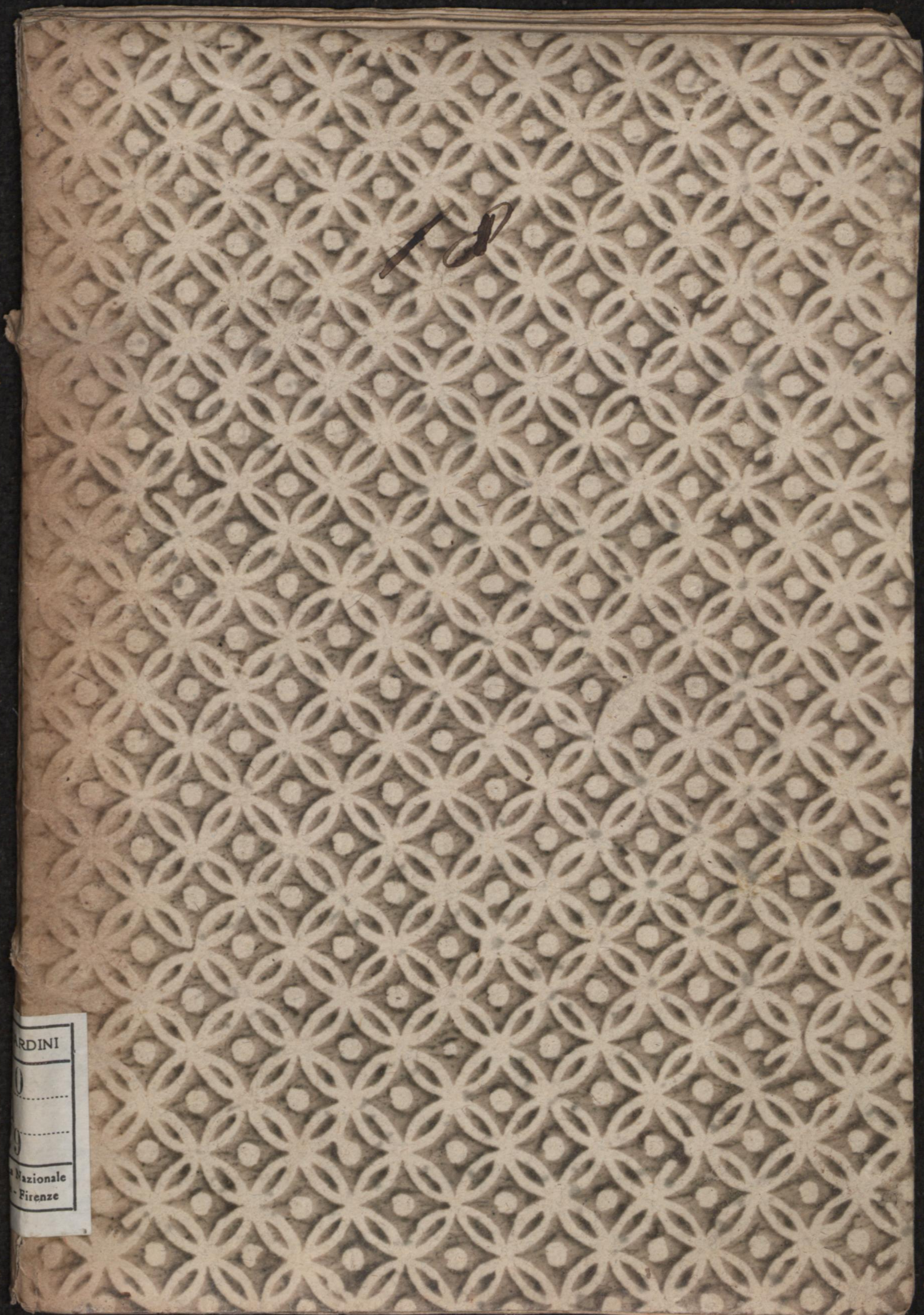
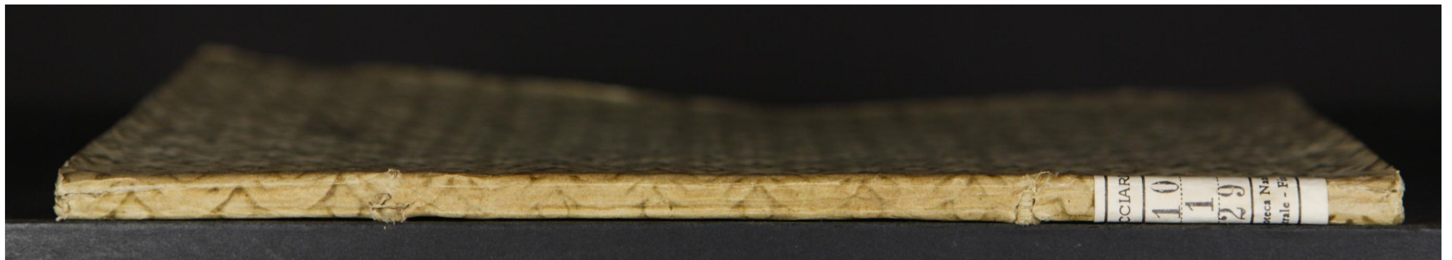
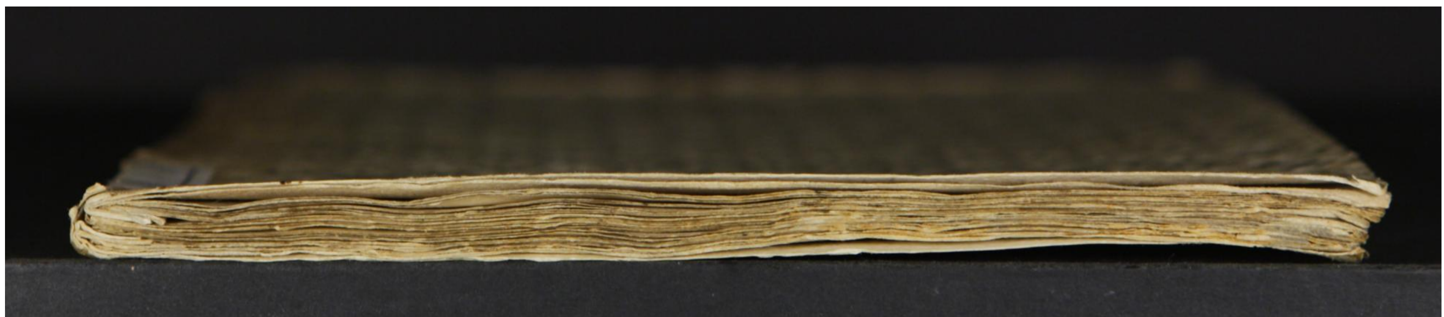

ARDINI
Nazionale
Firenze

CCIAR
10
1
29
oteca N
rale - F

GUIC
Biblio
Centr

10-1-29

De ecclesiastica potestate

¶ Capitulum p̄mum in quo agit̄ de triplici sacerdotio maiori ma/
gno ꝛ maximo.

Incipit tractatus de ecclesiastica ptãte editus a fratre Alexãdro de sancto elipidio sacre pagine p̱fessore fratrum heremitarum ordinis sancti Augustini Epistola ad sũmum pontificem.

Anctissimo in xp̄o patri ac reuerẽdissimo domio dño Joanni diuina prouidentia sacro sãcte romane: ac vniuersalis ecclesie summo pontifici Frater alexãder de sancto elipidio. Frũm heremitarũ ordinis scti Augustini theologice facultatis p̱fessor lʒ inutilis: ⁊ indignus cũ sũma reuerẽtia deuota pedum oscula beatorum. Presens opusculũ clemẽtissime pr̄ de ecclesiastica ptãte: ex dictis catholicorum doctorum collectũ qd aggredi me iduxit deuota subiectio: ad vnã sanctã: et ap̄licam ecclesiam: nõ sine timore ⁊ tremore maxime p̱pter materie altitudinẽ pñtare vestre beatitudini attẽptaui. Que tã excellẽtissimi iudicij rectitudine: q̃ʒ etiã sũme auctoritatis plenitudine desup sibi cõcessis siqua bñdicta sint acceptare poterit: ⁊ nõ benedicta misericorditer emendare

Incipit p̱hemiũ in quo exprimit mã ⁊ intentio presentis opusculi.

Hoc est nomen qd vocabat euʒ dñs iustus noster Hiere. xxiij. vbi ista q̃ dicta sunt de domino nr̄o iesu xp̄o: cõuenienter exponi pñt de quolibet ipsius gnāli vicario q sic suas vices exp̄sse gerit in terris: vt plerũqʒ qd de ipso scribit: cõuenienter de ipsius vicario possit exponi: q singul'r quãtuʒ ad p̱positum spectat dici põt dñs rõne plenitudinis ptãtis: q̃ locus illius caput est: ⁊ p̄posit⁹ s̄m qd dicit Crisostom⁹. Cui data est oĩs potestas in celo ⁊ in terra. Sed iustus ratiõe p̄cipue sanctitatis. Unde ⁊ pr̄ sanctissimus appellat rõne status q̃ʒ tenet: q est totius sanctitatis p̄ncipiuʒ. Sed noster rõne ecclesiastice ptãtis: a quo omĩs ptãs in ecclesia: deriuat. Quã qdem modernis tp̄ibus nõ sane intelligẽtes dubietatẽ q̃ plurimis nõ modicaʒ attulerunt. Et q̃ s̄m Ysidorũ. qñ aliqua dissensio apparet: tũc clarius manifestãda est assertio veritatis. Ego doctorum theologorum minimus quãtumcũqʒ clare ⁊ euidẽter agnoscam: qd hoc vires modicitatis et debilitatis mee excedat: nisus tñ spũs sancti grẽ a qua est oĩs sapiẽtia: ⁊ eloquẽtia cũ timore nõ modico: ⁊ debita reuerẽtia attẽtaui aliq̃ ꝯpendiose de ptãte ecclesiastica ĩ scriptis reddigere pñs opusculuʒ in duob⁹ tractatib⁹ p diuersa capi

tula distinguendo: vt meis dñis ꝛ magistris facilius occurrant q̄ di-cunt: vt benedicta cōmodius emē dare possint: ꝛ de benedictis siqua sunt laudes refferre bonorū oium largitori.

Primū capl'z in quo agitur de triplici sacerdotio magno maiori ꝛ maximo.

Capl'm secūdum in quo agitur de triplici ptāte ordinis iurisditionis ꝛ mixte ex vtraqꝫ.

Capl'm tertium in quo osten-ditur ꝙ potestas ordinis sit in mediate a xp̄o.

Capl'm q̄rtum in quo ostendit ꝙ potestas iurisditiōis in summo pontifice sit in mediate a xp̄o.

Capl'm qntū in quo oñditur ꝙ ptās iurisditiōis etiā in apl'is: ꝛ in discipulis fuerit i mediate a xp̄o.

Capl'z. vj. in quo ponunt rōnes aliquoꝝ oñdentes ꝙ ptās iurisdi-tionis in ep̄is ꝛ curatis sit i media-te a christo.

Capl'm. vij. in quo ꝓbat ꝙ talis ptās iurisditiōis nō est imediate a christo in episcopis.

Capl'm. viij. in quo rñdetur ad rōnes ꝛ auctoritates q̄ nitunt ꝓba re ꝙ talis ptās iurisditiōis sit ime-diate a xp̄o in ep̄is ꝛ curatis

Capl'm. ix. in quo ex p̄missis oñ ditur qualiter ptās mixta sit ime-diate a xp̄o: ꝛ qualiter in mediate a suis vicarijs.

Capl'm. x. in quo agit de succes sione psonarū ecclesiasticarum ex quo plura clarius apparebūt que in premissis posita sunt.

Capitulum p̄mum in quo agit de triplici sacerdotio maiori ma-gno ꝛ maximo.

D videndum aliqd breuiter d ptāte ecl'iastica qual'r sit in sūmo pōtifice: et qūo ab ip̄o descēdat ꝛ cōicet alijs p̄latis eccl'ie p̄mittēda est duplex diffinitio vna de sacerdotio: ꝛ alia de ptāte. Sed p̄mo dicenduz de sacerdotio. Circa ꝙ dici pōt ꝙ triplex est sacerdotiū magnū: maius: ꝛ maximū. Sacer-dotium magnū est sacerdotiū sim-plicis p̄sbiteri: ꝙ pōt dici magnuz incōparatione ad sacerdotiū ꝙ fuit i lege nature ꝙ fuit ex hūana insti-tutione. Rō eni nālis dictat deū eē colendū: ꝛ ei esse offerendum. vñ ꝛ tūc p̄mogeniti sacerdotes institue bant vel alij ꝓpria voluntate offe rentes officium sacerdotis exerce bant. Sicut etiā nunc bon⁹ hō dici tur sacerdos mistice: q2 sacrificiuz misticū offert deo seip̄m. s. hostiaz viuentē: ꝛ hoc sacrificiū fuit ab ini tio generis humani. Aliud sa-

crificium fuit in lege mosayca ex i-
stitutione diuina: et hoc inchoauit i
Aaron. Unde Ysido. in lib. de pso
nis ecclesiasticis dicit. Initiū sacer
dotij: Aaron fuit: quamuis Melchisa-
dech prior obtulerit sacrificiuz. Sed
iste .s. spontanea voluntate. Sz a-
aron obtulit victimas dño eo iu-
bente ac loquēte ad Moysem acci
pe inquid Aaron et filios eius etc.
¶ Tertium sacerdotiū ē a deo in
stitutum a lege euāgelica datum et
ordinatū ministerio xpi qui fuit de
us et homo: et hoc ē sacerdotiū gra-
tie et sacerdotium perfectū. Quod
pōt dici sacerdotium magnū in cō-
paratiōe ad sacerdotiū in lege na-
ture quod erat sacerdotiū imperfectū
quia gratia perficit naturā: et in cōpa-
ratione ad sacerdotium in lege mo
sayca quod erat sacerdotium: figurati
uū figura āt cessat adueniente ꝟita
te: vt de quolibet sacerdote euāge
lico: rōne status possit vere et pro-
prie canticum ecclesie. Ecce sacer
dos magnus. Sacerdos eniz in lege
nature non erat magnus: quia imperfe
ctus: nec i lege mosayca: quia figura-
tiuus. Sed in lege euangelica ē sa-
cerdos verus et pfectus: et ideo ma-
gnus et hoc sacerdotiū euangelicū:
nūc manet in ecclesia et durabit vs
qz ad diem iudicij: cuius actus san
ctificare: vt omnis actus eius dici
possit quedam sanctificatio. Ad
ipsum enim pertinet sacrificiuz of-
ferre pro peccatis populi et in suis
orare pro populo: et ipsius vota et
preces deo offerre: et aliqua sacra-
menta ministrare per que cōfertur
gratia que omnia sanctificationem
importāt. Unde et medius dicitur
inter deū et populum. Sub hac au
tem sacerdotali dignitate cōprehē
ditur ois ecclesiasticus ordo: vel ē
sacerdotalis: vel habet attributio
nem ad ipsum sicut ad finez. gratia
cuius ē: et cui subseruit: sicut ars in
ferior arti supiori. ¶ Sacerdotiū
maius ē sacerdotium epōrum: tum
quia in ipsis ē ordo sacerdotalis: fm
quādam pfectionē: quia perfectuz
vnūquodqz dicitur cum pōt aliud
sibi simile pducere. Ipsi autem nō
solum non habent ordinē in seipsis
immo etiā alijs tradūt ministeriali
ter talem ordinem: quia ad eos perti
net dispensare sacramentū ordinis
tum etiā quia eis cōpetunt alique
actiones que non possunt cōpete-
re alijs sacerdotibus: sicut pōtifices
ꝯsecrare virgines benedicere: ma
nus imponere: siue confirmare: et
basilicis dedicare et huiusmōi. Unde
et si alij sacerdotes administrāt qn
qz sacra. ipsi tamen administrant sepē.
et maiores et minores sacerdotes i
hijs que agunt vtuntur rebus per epi
scopos cōsecratis. propter quod cōuenien
ter episcopatus ordo quidam dici pōt supra
sacerdotiū: nō vt ordo dicit sacrm:
sed vt dicit officiū quodā respectu

quarūcunq3 sacrarum actionum.
Hoc aūt in eq̄litatis oīrpe vī fuisse
Nam apud gētiles ſm qḋ dicit Ysi
dorus in lib. ethi. minores sacerdo
tes dicebant flamies ꝛ maiores ar
chiflamines. In veteri testō: Aarō
erat maior sacerdos sub quo erant
filij eius: minores sacerdotes mini
strantes sub eo. In nouo etiā testō
xp̄us instituit maiores sacerdotes
xij. ap̄los q̄bus succedunt ep̄i ꝛ alij
prelati: sicut cōsequenter videbit.
Et. lxxij. discipulos: quibus succe
dunt sacerdotes magni q sunt ma-
iorib' in auxilium: vt multitudo fi
delium facilius gubernet ꝛ diriga
tur. ¶ Sacerdotiū maximum est
sacerdotiū sūmi pontificis: qui est
vicarius xp̄i: ꝛ successor petri: qa
ppter ptātem ordinis hꝫ vniuersa
lem ꝛ plenā ptātem iurisditiōis su
per omni ecclesia ꝛ vniuerso po-
pulo xp̄iano: qꝛ data ē sibi omnis
ptās in celo ꝛ in terra ꝙ referri po
test ad istam duplicē ptātem qui lꝫ
appropriate dicat pontifex roma-
nus: qꝛ romana ecclesia mater ꝛ ca
put est oīum ecclesiarū vniuersal'
tamē est pontifex oīum xp̄ianorum
vnde ꝛ dicitur ep̄s vrbis ꝛ orbis:
huic dictū est a dn̄o in Joāne. Tu
vocaberis cephas: ꝙ īterpretatur
caput: quia sicut caput inter cetera
membra corporis obtinet p̄ncipa-
tum sic ꝛ ipse īter ceteros ap̄los: ꝛ
p ꝯn̄s successor eius īter oīs succes-
sores. ad significādū aūt ei' p̄ncipa
tum. pus fuit sibi dictū. Math. xvj
Qḋcūq3 ligaueris sup terrā ꝛc̄. et
pena sil' cū alijs Math. xviij. Qḋ
cūq3 ligaueris: ut ostēdat ꝙ p̄mo ꝛ
p̄ncipal'r ptās ꝯuēit petro dicim' i
de p eum ad alios descēdit ſm qḋ
infra pleni' dicet. Dictū ē et sibi in
definite pasce oues meas. non has
vel illas sicut expōit crisostomus
Et itex sup hāc petrā edificabo ec
clesiā meā. nō ptem eccl'ie: vt desi-
gnet ei' vl'is ptās. ¶ Ad hui' tn̄
veritatis ꝯfirmatiōe3 lꝫ pl'es rōnes
adducant. vna tn̄ vr̄ eē potissima ꝛ
p̄ncipalis q̄ sumit ex ordine vniuer
si: qꝛ regimē ecclesie supponēdū est
esse ordinatū: ꝛ ſm optimū regimis
modū. Optim' aūt regimis est mo
dus in oī societate ꝛ multitudine:
vt redutio ꝛ regimē fiat principal'r
per vnū. hoc enī cōspicim' in oī nā
li regimine. Nā in multitudine mē
broꝝ: vnū est mēbrū qḋ principal'r
mouet ꝛ dirigit. s. cor. In ptib' etiā
potentialib' aīe vna est q̄ mouet: ꝛ
impat. s. ps ītellectiua. In toto etiā
vniuerso vnū est p̄mum p̄ncipiū ꝙ
mouet ꝛ dirigit. imo monstruositas
eēt ī eccl'ia: si eēnt duo capita ꝛ vnū
ad aliud nō reducent: nec etiā eius
vnitas bn̄ seruari pōt: nisi ad vnu3
de hijs q̄ sunt fidei fieret reductio
vt satis apparere pōt diligēter cō
siderari. Qḋ p̄figuratū dici pōt in
apoc. bti Joānis. in qua legit ꝙ vi

dit bestiã per quã designant̃ genti
les hēre multa capita. Sed agnus
per quē designatur nostra ecclesia
catholica nō habebat solum vnuꝫ
caput. vñ ꝛ apostolus postq̄ꝫ dixe
rat ad Romanos. xiij. ꝙ non ē po/
testas: nisi a deo cōsequēter subdit
q̄ a deo sunt: ordinata sūt. Q̄ð ma/
xime verificari dꝫ de sancta eccle/
sia quã xp̄s vsqꝫ ad morteꝫ dilexit.
vnus est ergo pastor totius orbis
qui summũ ꝛ maximũ sacerdotiuꝫ
tenet: sicut est vnus dñs q toti vni
uerso principatur.

¶ Capl'm. ij. in quo agitur de tri/
plici potestate ordinis iurisditiōis
ꝛ mixte ex vtraqꝫ.

Jcut autē premissa est
termēbris distinctio d̄
sacerdotio. Sic conse
quenter ponēda est ter
mēbris distinctio de ptāte. ¶ Est
enim vna ptās que est ordinis tm̃:
sicut potestas sacerdotalis: cuius
actus est interpellare p. pp'lo ꝛ sa/
crificium offerre: vt supra dictū ē.
¶ Alia est ptās que est iurisditō
nis tm̃: vt ptās iudicandi in causis
spūalibus extrinsecis: vt corrigen
di puniendi ꝛ inferendi spūaleꝫ pe
nā. ¶ Tertia est ptās que aliquo
modo pōt dici mixta ex ptāte ordi
nis: ꝛ ptāte iurisditiōis: sicut ē po/
testas clauiuꝫ: ptās predicandi: ꝛ
vl'r ptās administrãdi sacr̃a loquē
do de predicatione publica que fit
in ecclesia ad edificationē fideliuꝫ
non de priuata: que posset fieri per
moduꝫ cuiusdam familiaris collo
cationis ad vnum vel ad paucos.
sic enī de tali potentia sicut suo mo
do distinguim⁹ de scientia. ¶ Di
cimus enim ꝙ quedam est scientia
que est per reuelationem tantum:
sicut scientia fidei: siue scientia sa/
cre scripture: vt est a deo ipsaꝫ spe
cialiter reuelante ꝛ inspirante ho/
minibus. spiritu enim sancto inspi
rati: locuti sunt sancti dei homines
vt scribit̃ i canōica petri. ¶ Alie
sunt scientie que sunt ex inuentiōe
tantum: sicut scientie philosopho/
ruꝫ: que si sint a deo eo modo quo
dicimus a deo omnia esse. Hoc ta
men ē immediate a natura. intelle
ctus humani per quã ad inuēte sūt
scientie ꝛ mediantibus rebus q̄ sūt
ipsius scientie cause. Quia ꝛ si sciē
tia diuina causet res: natura tamē
causatur a reb⁹ que aliquo mō sūt
nr̃e magistre: vt ponit Augu. i lib.
magno. ¶ Alia ē scīa q̄ ptiꝫ est ex
reuelatōe ꝛ ptim ex subtilitate itel
lect⁹ hūani: sic̄ sacra scriptura ꝯsci/
derata i aliqb⁹ suis ꝯclusionib⁹. qa
pl'es sunt ibi ꝯcl'ones deducte ex i/
uestigatōe rōnis ꝛ i sb̃tilitate itelle
ctis hūani. ¶ Sic ēt suo mō distin
guim⁹ i hijs q̄ sūt a nã: qꝛ q̄dã sūt a
nã tm̃ sic̄ oliua q̄ gnãtur ex oliua: q̄
dã ab arte tm̃: sic̄ dom⁹: ꝛ q̄cūqꝫ ar
tificialia q̄ fiūt a suo artifice. sꝫ q̄dã

sunt partim a nã ptiz ab arte: sicut sanitas q̃ partim est a nã ⁊ partim ab arte q̄ ē a medico: ut ē minister nature: ⁊ vt viuēs ⁊ ꝯfortans natu ram. ¶ Et in vlī rerum ꝓductio ne dicimus: ꝙ q̄dā ꝓducta sunt per creationē tm̄: ut illa q̄ fuerunt a dō p̄mo ꝓducta. Quedaz p ꝓpagatio nem tm̄: vt illa q̄ cōtinue ꝓducunt Sed q̄dā ptim p ꝓpagatiōez: ⁊ par tim per creationē: vt hō cuius cor pus est per ꝓpagationē: sed aīa est per creatōez. ¶ Scdō etiā suo mō dici pōt de triplici ptāte ecclesiasti ca. Quia q̄dam ē a deo tm̄: ⁊ in me diate: vt ptās ordinis. q̄daz ab ho mine tm̄: ut ptās mere iurisditiōis in oib⁹ alij a sūmo pontifice. Que daz partim ē a deo ⁊ ptim ab hoīe: vt ptās clauiuz: ⁊ oīs illa ptās que aliquo mō dicitur mixta seu cōposi ta ex ptāte ordinis. Et ex ptāte iu risditiōis. Et hinc ē ꝙ in diffinitiōe clauiū aliud ponit ptinēs ad ordi nem: ⁊ aliud ad iurisditionē cū dici tur ꝙ clauius est ptās ligandi atqz soluēdi qua ecclesiastic⁹: iudex di gnos recipe dz. ⁊ indignos exclu dere a regno. ¶ Q.ō.n. aliqs hēat ptātem ligādi ⁊ soluēdi hoc ptinet ad ordinē vel saltē ad ordinē neces sario cōsequit: ꝙ pro tanto dico: q̄ magr̄i ponūt ꝙ dn̄s dedit ptātē sa cerdotalem discipulis q̄ztuz ad pn̄ cipalem actū in cena: ante passionē qn̄ dixit. Accipite ⁊ māducate. Et postea subiunxit hoc facite in meā ꝯmemorationē. Sz post resurrecti onem dedit eis ptātem q̄tū ad a ctū scdariū qn̄ dixit Jo. xx. accipite spūm sanctū quoꝝ remiseritis pec cata ⁊c̄. Est tn̄ cōsiderandū ꝙ cum dn̄s aliq̄ esse ab hoīe tm̄ nō exclu dimus cōcm dei actionē qui ē p̄nci palis actor ⁊ institutor oīs potētie ⁊ oīs scie: ⁊ opatur in oī opante. di uersimode tn̄ agit: q̄ aliq̄ media te. ⁊ aliq̄ in mediate. Cuz ēt dicim⁹ aliquā ptātem nō esse in mediate a deo: nō accipim⁹ ibi in mediationē virtutis: q̄ ſm hūc modū: sicut oīa sunt principaliter ab ipso. Dicen te Amselmo lib. de concor. p̄scie ⁊ liberij arbitrij: ꝙ nulla res hz vllā ptātem volendi: aut faciendi: nisi ipso dante. Sed accipim⁹ ibi in me diationē q̄ztū ad imediatiōem sup positoꝝ agentiū: vt ꝙ non sit aliq̄d medium cōferens talem ptātem p virtutem a xp̄o habitam: nisi soluz ministerialiter.

¶ Capl'z. iij. in quo ostenditur ꝙ ptās ordinis sit ī mediate a xp̄o.

Licet ab hoībus sit sa tis cōiter concessum ꝙ ptās ordinis sit in me diate a deo siue a xp̄o inquātum de⁹ inquocūqz hēnte eā pt tn̄ ad pn̄s hoc nihilomin⁹ dupli citer declarari. Quarū vna rō su mitur ex pte ordinis ſm se: ⁊ est ta lis. ¶ Illud qd̄ est super natura

le excedens totá facultaté nature: non pôt esse ab agéte naturali. Sz huius é ptás ordinis. ergo ipsa nõ pôt esse in quocũqz hñte eá ab agé te naturali. Maior ppositio videt esse manifesta: qr effect⁹ dz pportio nari agenti ⁊ determinat⁹ effectus de terminato agenti. Minor etiaz apparet qr p collationé ordinis cõ fertur ordinato q̃dam spũalis ptás perquá fit administratio sacrorũ: ⁊ quarũdam rerũ spũaliũ ⁊ insup nãlium in quarũ etiam collatione ꝯfert gratia gratũ: faciens q̃ nõ pôt esse: nisi in mediate a deo: ppq̃ꝺ be nedictũ est sicut etiá cõiter dicitur ꝙ stat⁹ ecclesie é q̃dá medius stat⁹ int statũ nãe ⁊ statutũ glie. ⁊ iõ cõ/ ueniens ⁊ expediens é ꝙ in ea cõti nue fiant aliq̃ que in mediate respi ciant ipm agens sup nãle. ¶ Se/ cunda non pôt sũmi ex ꝯditiõe ipsi us rõnalis creature que pp pecca/ tum pmi parentis duo mala incur rerat. vz malum erroris ⁊ ignoran tie: ⁊ malũ culpe. Sed sicut ad hec ꝙ malo erroris ⁊ ignorantie libere mur indigemus fide ⁊ aliqbus re/ uelatiõib⁹ in mediate nobis tradi tis p xpm iuxta sñiam origenis di/ centis supra illud. In pncipio erat ṽbum: ꝙ sicut ad secretuz hõis qs deuenire non pôt: nisi p ṽbum eius indutũ voce vel litteris: sic nec ad secreta celestia pr̃is: nisi per ver/ bum eius indutũ carne. Q̃ꝺ bene prefiguratũ dici pôt per hoc quod scribitur apoc. v. ꝙ nemo poterat neqz in celo: neqz in terra: neqz sub tus terram apire librũ per qué in/ telligimus diuina ministeria: sz ne qz respicere. Et seqtur ꝙ agnus q occissus é: per quá intelligim⁹ ape/ ruit ⁊ reserauit nobis ministeria q̃ erat nobis necessaria ad saluté. Si cut g̃ a tenebris ignorantie purga/ mur per aliqua nobis tradita i me diate per xpm: sic suo mõ dicendũ est de imunditia culpe: ꝙ ad hoc: vt ab ipsa mundemur indigemus aliqbus remedijs nobis in media te p xpm cõicatis. Et hui⁹ sunt spã liter remedia sacr̃alia: que admini strent ⁊ dispensant per ptátem or dinis: que a xpo nobis i mediate cõ fertur: vt de hoc exponi possit q̃ꝺ scribitur in canonica Joánis. Un ctionez accepistis a saucto. i. a xpo qui est sanctus sanctorũ.

¶ Caplm. iiij. in quo ostenditur ꝙ potestas iurisditõnis in summo pontifice sit in mediate a xpo.

Q Uod aũt sũmus pon/ tifex hñat virilem ptá tez in mediate a xpo nõ solum ordinis: sz etiaz iurisditionis declarari pôt rõnib⁹ ⁊ etiam auctoritatibus. ¶ Ratio nes due ad hoc induci pñt. Q̃ua/ rum vna sumitur ex vritate eccle/ sie. et alia ex vnitate fidei. ¶ Pri ma talis est. Sácta ecclesia pfecte

dz poni vna: non soluz vnitate for/mali per fidez: spem ⁊ caritaté: seu vnitate finis: q2 ad vnū finez ordi/nat: sed etiā vnitate dirigétis ⁊ re/gulantis qꝫ non esse posset: nisi ha/beret vnū vniuersalé vicariū: q te/neat vniuersalem ⁊ plenā ⁊ i medi/atam ptátem a dño principali siue a suo supiori. Nullus aūt est supior eo: nisi xp̄s ⁊ hō qui ecclesiam he/dificauit. Nam si hanc ptátem ha/beret mediante alio iam ipse non esset pm⁹ ⁊ vniuersal' vicari⁹. Idé patere pōt ex veritate fidei: in qua pn̄t plura dubia insurgere: sicut cō tinue insurgūt: ꝑpter qđ oz qꝫ apđ aliquem virū resideat ptás iudicā di ⁊ sñandi in talib⁹ qz héat in me/diate ab illo qui fuit ꝑncipalis or/dinator ⁊ edificator eccleñe ⁊ fidei Nam lz ad alios doctos ⁊ ingenio sos ptinere possit de talib⁹ inqsiti/ue ⁊ rōcinatiue: per tractare ⁊ in/uestigare auctoritatiue tñ ⁊ deter/minatiue: hoc solū pertinere pōt: ⁊ debz ad uniuersalé vicariū ecclesie qui totam ecclesiam hz dirigere et gubernare. Et hinc est qꝫ in sui ca/thedratiōe dicit̄. Tribuas eidé ca/thedram pontificalem ad regéduz ecclesiam tuā ⁊ plebé tue sortis in tra mundi limitem vniuersam. In qbus v̄bis satis exprimit̄ ei⁹ ptás vniuersaliter: ⁊ in mediate a deo si bi ꝯcessa. Et cirillus in lib. thesau orū sic ait. Dedit filius petro ple

nissimā ptátem ⁊ eius diadochis. i. successorib⁹ non minus. Ecce qꝫ si/cut in mediate ptátem dedit petro ita ⁊ eius successorib⁹. Et crisosto mus exponés illud tibi dabo cla/ues regni celorum: ait sicut a patre xp̄s ad salutem oīuz mititur sic ⁊ a xp̄o petrus ⁊ eius ecclesia ad oīuz salutem mittitur cū ptáte plena su/per oés: qꝫ nulli hoīuz credim⁹ esse concessum. ¶ Et hoc qdem satis clarum eé videtur: ⁊ qui ꝓrium pti naciter assereret vnitati ⁊ ptáti ec/clesie multū detraheret: ꝑpter qđ qbuslibz xp̄ianus iure fidelitatis ⁊ xp̄ianitatis toto coantu tali op/ponere se dz. Si inueniat̄ dicente. Auic. vlt. caplo sue metaphi. Ubi ait đ eligédo sūmo sacerdote. post fidé ꝓphie nihil acceptabilius deo q̄ interfectio illius q vult ipedire dignitaté sūmi sacerdotis. ¶ Est tñ diligenter cōsiderandū: qꝫ lz di/camus summū pontificem habere plenā ⁊ vniuersalem ptátem. nō tñ ita plenā hz nec ita vniuersalez sić habuit xp̄s: qui é principalis dñs: nō ita v'lem: nec extésiue: nec dura/tiue. Extensiue nō q2 xp̄i potétia se extédit ad oés creaturas. Omnis eni creatura sibi subiecta est. Rō/nalis ⁊ irrōnalis terrestis ⁊ iferna lis. vn̄ ⁊ dr̄ caput angelor. Sz sum mi pontificis ptás se extendit solū ad creaturas illas que sunt gratie ⁊ beatitudinis capaces. vnde esse

caput solum dicit̃ hoīum fidelium
ꝛ viatorum. Ad ipsos etiā i fide/
les nō se extendit inquātum infide
les sunt. Sed inquātum fieri pos/
sunt fideles ꝛ membra xp̄i. Et per
ꝯsequēs vnitati ecclesie aggregari
vnde dicit glo. sup illo verbo apl̄i
ad corin. Quid mihi de hijs q̄ fo/
ris sunt iudicare hos dn̄us iudica
bit. q. d. ꝙ de infidelibus non hēat
iudicare. ❡ Duratiue etiam non
qꝛ xp̄us habet ptātem eternaliter.
Sed xp̄i vicarius hꝫ eam tēporali
ter. Nam quilibet apostolicus hꝫ
hanc ptātem solum dū viuit in hac
presenti vita. lꝫ in diuersis cōtinue
tur vsqꝫ in finem iuxta ꝓmissionem
factam per ꝑncipalem dn̄m xp̄m.
Ego inquit vobiscū vsqꝫ ad consu
mationē seculi. Quod veritatem
hꝫ qui sua eterna ptās in suis vica
rijs vsqꝫ in finē cōtinuabit̃. ❡ Nō
hꝫ etiā plenā auctoritatem: qꝛ xp̄s
in sacris que sunt vasa gratie qui/
bus tota ecclesia in salutis: via di/
rigitur. habuit ptātem excellentie
ꝙ de aliquo suo vicario dicere nō
debemus: q in talibꝰ solum hꝫ ptā/
tem ministerij. Et lꝫ non tantā nec
oīno talem ptātem hēat qualeꝫ ha
buit xp̄s infallibiliter: tamē veruꝫ
est ꝙ omnem ptātem hꝫ que est ec
clesie oportuna ꝛ necessaria: ad sa
lutem fidelium ꝓcurandam: vt de
tali potentia loquamur sicut loqui
tur Augustinus in libro de terini
tate de sacra scriptura dicēs. Nō
non quicquid ab homine sciri po/
test huic scientie est tribuendum:
sed illō tantūmodo quo fides salu
berrima que ad veram beatitudi/
nem ducit gignitur defenditur ꝛ
roboratur. Sicut ꝛ suo modo sum
mi pontificis ptāti. Non omnis po
tentia que homini cōmunicari pōt
tribuēda est: sed solum illa que ne
cessaria est ad salutē hominū ꝓcu/
randam. Et vt oīs alia ptās in ec/
clesia ab ipsa deriuetur: ꝛ ad ipsaꝫ
ordinetur: ꝛ ei subijciatur: quia pe
des eius succedunt pedibus illis
de quibus scriptū est. Omnia sub
iecisti sub pedibꝰ eius: ꝛ quos san
cte mulieres tenuerūt: ꝛ tenere dꝫ
vniuersus populus xp̄ianus: ꝓpt̄
hoc conuenienter q̄libet fidelis lo
co salutationis scribit eidem pedū
oscula beatorum.

❡ Capl̄ꝫ. v. in quo ostenditur qd̄
potestas iurisditionis etiā in apo/
stolis ꝛ discipulis fuerit in media
te a christo.

Quod etiā sancti apl̄i ꝛ
discipuli hūerunt ptā
tem iurisditiōis in me
diate a xp̄o ꝓbari pōt
❡ Primo ex hoc ꝙ xp̄i perfecta
sunt opera. Ad ꝑfectionē autē pa/
storis vꝫ esse ptās iurisditionis ne/
cessario requisita. Ipsi autem apl̄i
ꝛ etiam aliquo modo discipuli fue
runt pastores sub principali ꝛ vl̄i

pastore petro: ordinati a dño nr̃o iesu xp̃o. Unde Mar. vlti. cõiter eis dicit. Eũtes in mũdum vniuersum predicate euãgelium vniuerse creature: baptizãtes eos ꝛc̃. In quo danẽ intelligi alia sacr̃a: quia baptism⁹ ianua ẽ sacr̃orum: q̃ ptãs ad iurisditiõem ptinere videẽ. Naꝫ sacr̃a conferre ꝛ predicare predicatione publica in ecclesia: in qua aliqui ordinanẽ quasi subditi ꝛ discipulis suis supiorib⁹ non videẽ sine aliqua iurisditione posse esse. Sic enim ꝛ nũc videm⁹: ꝙ nec vn⁹ curatus in parochia alterius: nec vnus ep̃s in diocesi alteri⁹ predicare possunt: nec etiã sacr̃a cõferre ꝓpter iurisditionũ distinctioneꝫ. Et glo. super illud p̃s. Dum discernit celestis reges super eam ꝛc̃. dicit celestis. i. xp̃s qui sup oẽs celos ascendit. Discernit. i. diuidit vel distribuit reges. i. rectores: sup eam . i. super ecclesiam. Et signanter dicit diuiditur vel distribuit: quia talis collatio magis fuit distributõ q̃ꝫ diuisio. ꝓpter ipsorum enim perfectionem talis diuisio vel distinctio necessaria nõ erat: q: nec timeri poterat: nec vnus occuparet iurisditionem alterius quib⁹ omnia erant ꝯmunia ꝛ distribuebanẽ vnicuiqꝫ: sicut cuiqꝫ op⁹ erat. Et glo. super illud. Luc. vj. christus elegit xij. quos apostolos nominauit. dicit quos ad propagandum auxiliũ salutis humane: per terrarũ orbeꝫ satores fidei destinaret: que omnia bene decenter fieri nõ poterant sine aliqua iurisditionis ptãte: quia vt dicit alia glo. pascere oues ẽ credentes in christo: ne a fide deficiãt confortare exempla virtutis cum verbo predicatiõis impendere aduersarios ꝛ errantes: subditos corrigere. In hijs autem ꝛ similib⁹ iurisditionem ꝛ auctoritatem conferre: non oportebat per vicarium fieri. quando presens erat dominus principalis. Sed post ipsi⁹ corporalem absentiam indubitanter est verum: ꝙ omnes habentes talem ptãtem iurisditionis in ecclesia a petro ꝛ petri successorib⁹ in mediate acceperunt ꝛ accipiunt. ẜm qꝺ cõsequenter magis videbitur ꝛ ꝓbabitur: propter qꝺ Augustinus exponens illud Math. xvj. Tu es petr⁹ ꝛ super hanc petram ꝛc̃. Dicit. i. te petrã. Licet alij aliter exponant. Et idẽ Aug. in quodã sermone decat hedra bti petri ptractans vbũ p̃dictũ ait. Petrũ itaqꝫ fundamentũ ecclesie dñs noĩauit: ꝛ ideo digne hoc fundamẽtũ colit ecclesia sup qꝺ eccl̃iastici fundamẽti altitudo ꝯsurgit. Ipsi ẽt scti apl̃i q̃ꝫtũ cũqꝫ eẽnt a xp̃o imediate vocati ꝛ istituti cõi tñ approbationẽ recognouerũt petrũ ipsoꝝ caput p̃ncipẽ ꝛ magiꝫ ꝛ p ꝑñs toti⁹ eccl̃ie. Sibi eni soli dictũ ẽ i. Ioãne. Tu vocaberꝭ cephas

qui lʒ petrus interpretetur ſm vnaʒ linguá.tñ ſm aliam caput exponitur vnde ſtatim aſſumpto chriſto in celũ. Petrꝰ tanqʒ eiꝰ ſucceſſor eccleſiam regere cepit. dum ad cóplendum duodenariũ numerũ apoſtolorum: loco iude ꝑuaricatoris: ex verbis ꝓphe aliũ inſtituit ⁊ ſubrogari fecit. Ipſe enim in ananiá ⁊ ſaphirá vxoré eiꝰ tanqʒ ꝑnceps apoſtoloꝝ mortis ſniaʒ ꝓmulgauit: qr mentiti fuerũt ſpũi ſancto. Ipſe ſolus in ſymoné maguʒ ſniam dánationis ꝓnunciauit. Licet nõ ei ſoli: ſed oĩbus cõiter pecuniá obtuliſſʒ que oĩa ⁊ plura alia adduci poſſẽt ſatis oſtendunt ꝙ oẽs alij apoſtoli ⁊ diſcipuli: lʒ a xp̃oi mediate poteſtatem habuerunt petrũ tñ ſemper recognouerũt in dñm ⁊ magiſtrũ.

Capl̃ʒ. vj. in quo rõnes aliquorum ponuntur: oſtendentes ꝙ poteſtas iuriſditiõis in epĩs ⁊ curatis ſit i mediate a xp̃o.

Quod nũt aliq ꝙ non ſolũ ptás ordinis: ſed etiaʒ iuriſditiõis ſit i hñtibꝰ eá in mediate a xp̃o qđ ꝓbatur multiplr. Prĩo ſic apl̃i ⁊ diſcipuli hñerunt hác ptãté a xp̃o in mediate. Sed epĩ ⁊ curati ſunt ſucceſſores eorũ: qr apl̃is ſuccedũt epĩ ⁊ ſeptuaginta duobꝰ diſcipulis ſuccedũt curati: ergo ⁊ oẽs iſti: oẽs habent ptãtem in mediate a xp̃o. Maior ꝓbatur ꝑ illud qđ ſcribitur Jo. xx. Sicut miſit me pater: ⁊ ego mitto vos. Et cũ hoc dixiſſet inſuflauit: ⁊ dixit. Accipite ſpũm ſanctuʒ quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c. Quod exponẽs Aug. in libro q̃ſtionũ noui veterꝫ teſtaméti. q. xciij. dicit ſic Illud quod inſuflaſſe in diſcipulos: xp̃s legitur. poſt tp̃s reſurrectiõis ſue: ⁊ dixiſſe. Accipite ſpm̃ ſanctum. Eccleſiaſtica poteſtas intelligitur eſſe. Et ꝙ vere adius eccleſiaſticum ptinet: ſtatim ſubijcit dicens quoꝝ remiſeritis peccata ⁊c. Et qđ dominus apoſtolos epiſcopos ordinauerit: nemo debet ábigere dicente Aug. infra eodeʒ lib. q̃õne. xcvij. Nemo ignorat ſaluatorem epiſcopos in eccleſijs iſtituiſſe. Et Yſidorꝰ dicit ꝙ ceteri apoſtoli cum petro pari cõſortio honoreʒ ⁊ ptãtem acceperũt. Dedit etiam eis ptãtem ꝑdicandi ⁊ baptizãdi Mar. vltimo. Euntes in mundum vniuerſum ꝑdicate euangelium baptizãtes ⁊c. Minor etiá probatur per illud qđ ſcribitur Mathe. in fine. Dixit enim dñs apoſtolis. lxxij. Ecce vobiſcuʒ ſum vſqʒ ad cõſumationẽ ſeculi. Hoc autem non poteſt intelligi de apoſtolis ⁊ diſcipulis in ſuis ꝓprijs ꝑſonis: ergo oportet ꝙ intelligatur in ſuis ſucceſſoribus. Sed ſucceſſores apl̃orum nõ poſſunt eſſe niſi epĩ: cũ apoſtoli epĩ fuerĩt nec ſucceſſores apl̃orũ diſciplo ꝝ pñt eẽ niſi ſacerdotes

curati q sunt sacerdotes scdi ordi-
nis: vt patet ex ipso textu: q2 dicit
oib9 diebus. τ sic sine interruptiõe
Sꝫ post hec v̄ba q̃ xp̃s dixit nõ fue
runt sacerdotes ꝯtinue sine iterru
ptõe: nisi sacerdotes scdi ordinis τ
curati: nec legit᷑ d̃ qbuscũqꝫ alijs ꝙ
sic fuerint. ¶ Hoc ẽt ꝓbat᷑ ex alio
q2 status discipl'oꝝ est stat9 yerar.
τ status regis a xp̃o institutus: τ i
illo statu exñtibus ex diuina insti-
tutiõe: competit p̃dicare corrigere
τ sacr̃a ministrare: ꝫm qd̃ sunt tres
status yerarci. Sꝫ in tota ecclesia
dei nõ iueniunt᷑ p̃sbyteri nõ epi: q
bus ex diuina institutõe τ iure or-
dinario h̃ ꝯueniant nisi curati: sꝫ p-
sũmi põtificis p̃uilegia. ergo nulli
alij tenẽt statũ discipl'oꝝ. ¶ Hoc
idẽ ꝯfirmãt: q2 Mat. xxiiij. dñs tã-
git tres dr̃ias hoium q sunt duo in
agro: duo i lecto: duo i mola: vt di
cit glo. ꝙ tãgit tres dr̃ias siue stat9
hoiuꝫ. s. actiuoꝝ seu p̃latoꝝ q signi
ficant᷑ p duos in agro. Cõtemplati
uorũ q significant᷑ p duos in lecto.
Cõiugatoꝝ q significant᷑ p duos in
mola. Cũ g̃ religiosi oẽs τ curã aia
rũ non h̃ntes ꝯtineant᷑ sub ꝯtẽplati
uoꝝ statu. seqtur ꝙ nulli tales sint
in statu discipuloꝝ: q est stat9 acti-
uus cure τ regimis: nisi solũ curati
τ sic vꝫ seq ꝯclusio p̃ncipalis: ꝙ si p̃
mi habuerũt in mediate a xp̃o ꝙ τ
successores. ¶ Et declarat᷑ h̃ ad-
huc magis: q2 ptãs illis collata est
ꝯtinuata in istis: τ a quo ẽ ptãs ab
codẽ est ptãtis cõtinuatio. Añ ꝫm
eos sicut sũm9 pontifex: cũ assumit᷑
ad statum papalẽ quẽ dñs institui
tur assegtur suã ptãtem a dño iesu
xp̃o: sicut etiã est de epis τ curatis
cũ assumunt᷑ ad dictos stat9 a dño
institutos: ꝙ in mediate assecuntur
suam ptãtem a xp̃o tales instituẽte
status: nõ ꝙ ip̃e de celo descendat
sed hoc ministerialiter fit ab hoĩe.
¶ Hoc idem arguũt scd̃o sic: xp̃s
edificauit ecclesiaꝫ suã sup: a se pe
tram dando sibi ligandi atqꝫ soluẽ
di ptãtem. Unde Mat. xvj. dixit
dñs petro: sup hanc petrã. i. me pe
tram edificabo ecclesiã meaꝫ. Sed
p̃lati ecclesie. s. epi τ curati q sunt
p̃ncipaliores in ecclesia: sunt eccle
sia, put hic sumit᷑. ecclesia ergo xp̃s
epis τ curatis dedit ptãtem: τ non
petrus q ecclesiam non edificauit.
Et qui dicit aliuꝫ a xp̃o dedisse vl
dare ptãtem dicit illum edificasse
ecclesiam: ꝙ est cõtra euangeliũ ꝙ
narrat xp̃m dixisse sup hanc petrã
τc. Ubi dicit glo. hanc qdam ptã-
tem eadem iudiciariaꝫ ceteri apl'i
acceperunt: τ etiam ois ecclesia in
epis τ curatis. Et remigius ibidẽ
hic ligandi τ soluendi potestas ꝙ̃
uis sibi petro data videatur. tamẽ
ceteris apl'is dñi nec in epis τ cu-
tis toti ecclesie. ¶ Prefea nullũ
agens creatũ facit subiectum in ꝙ
agit. cũ ergo ois actio pape: inq̃ꝫtũ

papa sit supra ecclesiam. et ptes ei⁹ segtur q ecclesiam nō fecit nec edificauit. Sed xpus edificauit duos status ordinādo: et eis ptātez dando. ¶ Preterea sic se hz petr⁹ ad aplos et discipulos sicut petri successores aplo⁊ et discipulo⁊. Sed petr⁹ aplis et discipulis ptātem nō dedit: nec eo⁊ status instituit. Sz xps ergo successor petri dictorum successorib⁹ cuiusmodi sunt epi et curati: ptātem dedit: nec eo⁊ stat⁹ instituit sed xps. ¶ Dicūt tamen q dria est inter aplos et discipulos ex vna pte: et eorum successores ex alia. Quia xps statum aplo⁊ et discipulo⁊ instituit inmediate. et eis ptātem dedit sicut q etiaz ipse eos ad eo⁊ status assumpsit. Sed eporum et curato⁊ statū instituit in mediate: et eis ptātem dedit in aplis et discipulis. Epos tamē et curatos ad eo⁊ status nō assumit nec instituit: sed instituunt ad eos p hoīez sicut per papā: oēs generalr pñt instituti epi et curati. Per episcopos xo oēs curati sibi subiecti: et istud .s. q possit inferiores instituere ad statum suū puenit dño pape: et episcopis iure ordinario p ptātem yerarca⁊ eis a dño datam. Et adducitur in simili q dñs papa hz potestatez in mediate a xpo: qd non pōt intelligi q in ei⁹ creatione xps descendat ad dandum talem ptātem Sed xps statū papalem in petro instituit: et ei ptātem dedit pro psona sua tm̄: sed pro oibus successorib⁹ suis: qui ad illum statum assumuntur. Et qr illa ptās et status: nō potest remanere nisi in psonis. ideo sicut psone i illo statu sibi inuicē succedunt cōtinue: ita et ptās data in personis sibi inuicez succedentib⁹ Sicut suo modo esse specificum deriuat et continuatur per successionem indiuiduorum sub illa specie. ¶ Preterea ex glo. q̄ ponit apo. Jo. sup illo verbo signa que locuta est. vij. tonitrua. Habebit q qui pdicabit tēpore anti xpi. Habebūt officium a suis antecessorib⁹: q nō potest intelligi de apostolis et discipulis: qui tunc nō viuēt: oportet ergo intelligi q ab illo eodē a quo antecessor habuit: et successor hēat officium pdicandi. Si qs si aliquis abbas impetraret aliquā libertatem in quātum abbas. si moriatur eius successor hēbit eandem potestatē et post ipz ali⁹ vsquo durabit monasteriū. Tales aūt successores nō hēbunt istā ptātē ab añcessorib⁹ sed ab illo q eaz pmo dedit abbati Sic suo mō successores aplorum et discipulo⁊ suo ptātem hēnt a xpo qui eā prio dedit aplis et discipulis ¶ Hanc sniam videt expresse ponere Ber. ad eugenium papā dicēs sic. Erras si vt sūma z: ita et solā istitutā a deo nr̄az aplicā ptātez existimes. Si hoc sentis: dissentis ab eo

qui ait: nõ est ptãs nisi a deo: proin de qd sequtur: qui ptãti resistit dei ordinationi resistit. Et si pncipaliter te facit nõ tamẽ singlariter. Deniqz idem ait. Omnis aĩa potestatibus sublimiorib' subdita sit. Nõ ait sublimioribus tanqz in multis: nõ tua ergo sola ptãs a dño: sunt et mediocres: sunt et inferiores. Et hoc vt subiungũt nõ derogat: nec pncipatui: nec etiã plenitudini potestatis summi põtificis: qr ex hoc principatus ponit nobilior tanqz ducens origine ex nobiliori principio. Sua etiaz potestas ponit suprema: qr in oĩs potest actus yerarcos exercere: et oĩbus sacra ministrare: et vsus ptãtis eius a solo deo dependet. Usus autem ptãtis inferior bene dependet a dño papa: qr ipm põt impedire et suspendere tanqz ipsorum corrector: et suprem'. yerear. eniz aliqd attribueretur: homini puro q subtrahat a domino papa: bene facit sibi preiudicium.

¶ Caplm. vij. in quo pbatur q talis ptãs iurisdiõis nõ est in mediate a xpo in epĩs et curatis.

Quod aũt ptãs iurisditionis nõ sit in mediate a xpo in epĩs et curatis pbari põt rõnibus ostensiuis: et etiaz ducẽtib' ad incõueniẽs: et põt esse prima rõ ostensiua hic. ¶ Nõ minorem ptãtem hz xpi vicarius i regno ecclesie: qz ad ea que cõferri possunt a puro homine q hẽat quicũqz rex tẽporalis super regno suo: imo videt q maiorem. Quia vnitas et maxima potestas pncipãt': magis dz reseruari in monarchia clericali et spũali tanqz diuino principatui vicinior. Sed in regno tẽporali: vt plurimũ tota ptãs iurisditionis est a rege. ergo mlto magis hec erit in regno spũali ecclesie q oĩs ptãs iurisditionis erit in alijs a sũmo rege: et sũmo pontifice. ¶ Hoc idem põt pbari scdo sic. primũ et principale in vnoquoqz genere cã et principium est oĩum aliorũ que sunt post. Sed ptãs iurisditionis pmo et principaliter data ẽ petro. Unde et sibi singulariter dictum est. Pasce oues meas. In quo sibi cõmittit regnuz ecclesie: et sup eo datus sibi ptãs iurisditionis. pascere eni ppȓie est regie ptãtis. Unde reges eiz olim dicebant. pastores ergo quicũqz alij erunt pastores: et reges in regno ecclesie: q nõ est regnum nature: sed gratie: talem ptãtem habebunt a xpi vicario. ¶ Hoc idez põt ostẽdi tertio sic. Maiorẽ ptãtem videt habere sũmus pontifex sup ptãte iurisditiõis in spũalibus: q super potestate iurisditionis in tẽporalibus eo q illa ptãs est eiusdem ordinis cum sua ptãs aũt sup temporalibus: nõ est eiusdem ordinis cũ

sua ptáte. Sed ptás iurisditionis sup tpalib' quã hént reges ꝛ fideles xpiani: dependet ꝛ hétur a sũmo pontifice: iuxta sniam Agonis in lib. de sacramentis fidei xpiane ptáte. ij. cap. iiij. dicentis ꝙ spũalis ptás terrenam ptátez instituere habet ꝛ iudicare: si bona non fuerit. Et hoc satis cõuenienter videt eẽ dictum: qꝛ sicut spũs constitut' est ad causandũ ꝛ dirigendũ virtutez in corpore sic ꝛ ptás spũalis tanq̃ architetonica ordinata est ad formandum terrene ptátis virtutem. vnde glo. super illud ps. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terrã: seruite dño in timore dicit ꝙ xpus loquit ad reges terre dicens. Et nũc me constituto rege sicut predixit. Ego aũt constitutus sum rex ab eo: vos reges qui iudicatis terram: ne cõtristemini: sed intelligite ꝛ erudimini. expedit enim vobis: vt sub illo scitis a'quo est intellectus ꝛ eruditõ. Et expedit vt temere nõ dñemini sicut illi q nulli putát se esse subiectos: ꝛ dño omnium seruiatis. i. xpo ꝛ eius vicario q̃z sui loco pfecit in terris: ppter qđ beato petro dicunt esse concessa iura celestis imperij ꝛ terreni: qꝛ totius ptátis spũalis ꝛ tẽporalis apicem tenet. Et si ptás temporalis a spũali non solum iudicat: sed etiaz istituitur ꝛ formatur: ꝛ spũaliter a ptáte plenarie cuiusmodi est ptás summi pontificis: qꝛ aliter esset loquendum de potestate spũali ƀm partem qualis est in alijs prelatis ecclesie ꝙ ad pñs dimittitur. Multo fortius hic veritaté habebit de ptáte iurisditionis in spũalib': qa ipsa habebit ꝛ iudicabitur a vicario xpi. ¶ Ad hanc etiá veritaté ostendendam adduci possent plures rõnes ducentes ad incõueniẽs qꝛ ex ipsa multa incõuenientia sequunt. ¶ Nam si ita esset ꝙ talis ptás iurisditionis esset in mediate a xpo. cũ illud qđ confert a prelato superiori tolli non possit p inferiorem: nec etiaz imutari sequi videt ꝙ talis potestas per summũ pontificem tolli non possit: nec restringi: nec dimidiari: que omia sunt absurda ꝛ incõuenientia. Si eni videmus de potestate cõsiderandi: que qꝛ se qtur ordiné sacerdotalem per epz tolli non põt: qꝛ sicut talem ordinem nõ contulit: nisi per ministerium: ita nec auferre potest: vt cõiter ponitur. lz magister sniarum videatur esse cõtrarie opinionis. voluit eni vt apparet. iiij. sniarum ꝙ talis ptás auferibilis esset p ministerium ecclesie: cuius dictũ a magistris ꝛ a schola parib. in hoc cõiter nõ tenet. ¶ Preterea sicut videmus ꝙ excõicati: ꝛ ab ecclesia p̃cisi peccant si consecrant. Nihilominus tamé si consecrant cõsecratum est: qꝛ propter efficatiam cõse

cratioņis ordo dz esse perpetu⁹: et hoc est q cū degradat⁹ reconcilia tur nō iterū ordinat: qꝛ ordinē non amittit. Nā ꝛ si tradatur iudicio se culari: non ē ex hoc q ordinē amise rit. Sed quia pdidit priuilegiū in/ dultum tali ordini. Licz ergo tales peccent in cōsecrando: si tñ conse/ crant cōsecratū est. Sic etiā ꝛ in p/ posito. quātumcūqz tales q ptātez iurisditionis hērēt mediate a xpo tali ptāte de facto priuarent. Si tñ ſm illā agerent lz peccarēt in agē/ do tñ tenerz illud qđ agerēt. Vñ si excōicarent vel absoluerent ali/ quem: q alias ex pte sua esset iuste excōicandus: vel absoluēdus: talis excōicatio: vel absolutio tenerz: q nullus sane mentis diceret: nisi co naret tunicam in cōsutilem scinde re. ¶ Preterea si ptās collata a xpo apl'is ꝛ discipulis est cōtinua/ ta in epis ꝛ curatis: cū apl'i ꝛ disci/ puli recepint ptātem vbiqz pdicā di ꝛ baptizandi ꝛ sacra alia cōferē di. Vbiqz ergo qcunqz epi ꝛ curati ptātem hērent talia faciendi q est incōueniens. ¶ Preterea si ptās epi est in mediate a xpo sicut ptās: sicut ptās dñi pape. seqtur q sicut papa elect⁹ statim pōt administra re: ita etiā esset de epo que oia sunt in ꝯuenientia. ¶ Multa etiā alia in ꝯuenientia sequerent que cā bre uitatis ad pñs dimittant. ¶ Sed vt sit ad vnum dicere positio ista falsa est: ꝛ oia que descendūt ex ipā Et qꝛ falsa circa ea que sunt fidei annexa: seu etiā morib⁹ bonis erro neuz iudicat. ideo nō in merito oia talia: ꝛ viris itelligentib⁹: ꝛ si non heretica tñ erronea iudicantur.

¶ Capl'm. viij. in quo rñdetur ad rōnes ꝛ auctoritates q nitunt pba re q talis ptās iurisditiōis sit i me diate a xpo in epis ꝛ curatis.

PRima rō que superi⁹ adducebat ad pbādū q ptās iurisditiōis eēt in mediate a xpo cōsi/ stebat in hoc. Qđ si pmi habuerūt in mediate ptātem a xpo apl'i ꝛ di/ scipuli. ergo ꝛ successores epi ꝛ cu rati. ¶ Dicēdum q si ꝛ pmi habu erunt talē ptātez in mediate a xpo hoc oportebat ꝛ decedat: quia tūc pñs erat: nec oportebat tūc p suuz vicariū fieri. Nunc aūt succedētes ab ipo habent in mediate a xpo qc quid a suis vicarijs hēri non pōt ni si per ministeriū. Sed a suis vica/ rijs hētur in mediate oē illđ quod ab eis ꝛ per puros hoies dispēsa/ ri potest: cuiusmodi est iurisditiōis ptās que simplici v̄bo datur ꝛ da/ ri pōt. Non aūt est ita de ptāte or/ dinis: que dari nō potest: nisi me/ diante ordinis sacro. ppter eniz so lo v̄bo facere non pōt epm nec pre sbyterū. ¶ Ad secundam rōnem cum dicitur q episcopi ꝛ curati as sumuntur ad stat⁹ apostolorū ꝛ di

scipulorum qui sunt stat⁹ regiminis
Dicendū p̄mo ꝛ curati sic p̄cisse vt
ip̄e accipit succedunt apostolis ꝛ
discipulis. Sed q2 de hoc fiet capi
tulum per se ad p̄sens dimittatur.
Sed solū rn̄deatur ad formā argu
menti. Et dicendū ꝙ cuꝫ tales ad
talem statum assumuntur: necessa
rio assequunt̄ oia illa sine quib⁹ ta
les status esse non pn̄t. Constat au
tem ꝙ verus ep̄s ꝛ ver⁹ sacerdos
esse potest: sine ptāte iurisditionis
explicata: de qua loqmur sicut ha
bet cōis vsus ecclesie. ¶ Potest
etiam dici sicut iam dictū est: ꝙ qui
assumunt̄ ad statum talem: quicqd
sup nāle in mediate consequūtur a
xp̄o necessariū ad talem statuꝫ: de
qb⁹ non est ptās iurisditiōis q̄ pos
sit dispēsari per agēs naturale. Et
cuꝫ subiungit̄ ꝙ a quo est ptās: ab
eodem ꝛ ptātis cōtinuatio. hoc ne
cessarium nō est: qn̄ talis res ince
pta sit p alios sufficiēter cōtinuari
pōt. Sicut sil'r videm⁹ in opere cre
atoris ꝙ si p̄mo de⁹ pduxit res per
creationē: ꝛ in mediate nō oportet
ꝙ nūc sicut fiat. ꝛ cōtinetur ꝛ speci
aliter ad illa que sufficienter pdu
ci possunt p ppagatiōem. ¶ Exē
plum aūt ꝙ adducitur de sūmo pō
tifice ad ppositum nō valet. Quia
ipse solus cū assumitur ad taleꝫ sta
tum assequitur in mediate a xp̄o ta
lem ptātem iurisditionis sicut su
peri⁹ visum est: quia nec alium su
piorē recognoscita quo posset talē
auctoritateꝫ consequi. ¶ Ad ali
ud cum dicebatur christus edifi
cauit ecclesiam. ergo ipse dedit po
testatem: dicendum ꝙ verum est
multa tamen dimisit christus exer
cenda ꝛ ordinanda per successores
suos que ipse non ordinauit secun
dum quod temporum cōgruentia
exposcebat. Sic enim respondet
Augustin⁹ in epistola ad comiteꝫ
bonifacium obiectioni heretico
rum dicentium: quod ecclesia non
debet inuocare auxilium cōtra ali
quos: quia apostoli hoc non fece
runt: quod i ecclesia sancta ꝙ a spi
ritu sancto dirigitur diuersis tem
porib⁹ diuersa congruit agere. Sic
etiam ꝛ nunc videmus ꝙ episcopi
hodie multis apparatibus ꝛ insi
gnijs vtuntur: quib⁹ non vteban
tur apostoli: nec propter hoc tamē
iudicandi sunt male agere dummo
do in talibus ordinate se habeant
in actu: ꝛ etiam in affectu. Et cum
dicit' glo. ꝙ hanc potestatem iudi
ciariam ꝛc̄. dicendū ꝙ verum est
sꝫ diuersimode. Quia apostoli eā
receperunt in mediate a christo. sꝫ
alij recipiunt eam a suo vicario: vt
talis potestas includere potest a
ctualem iurisditionem. Si enim si
cut precise auctoritas deberet in
telligi: quilibet reciperet auctori
tatem petri. ¶ Ad' aliud cū dici
tur nullꝫ agens creatū facit sḃm ī

q̄ agit. ¶ Dicẽdū sicut iam dcm̄ est q̄ lz xp̄s catholicā ecclesiaz egerit ꝛ fundauerit: multa tñ in illa dimisit ordinanda per suos successores: ſm q̄ tꝑoꝝ cōgruentia exposcebat. vñ ꝛ in ꝑmitiua eccl'ia opus erat miraculis ad conuertendū: ꝛ cōuincendum incredulos vt fides non deficeret: sed potius iualescẽt ¶ Preterea p̄nter indiguit rōnibus ꝛ expositionib⁹ scripturaruz: cōtra pululantes hereses. Et temporibus istis iaz dilatata ecclesia videt̄ indigere tẽporali potentia ꝛ materiali gladio ꝯ tyrãnos ꝑfidos ꝛ rebelles ecclesie. ¶ Ad aliō cū dicebat̄ sicut se hꝫ petrus ꝛc̄. ꝛ etiam de dn̄o papa: patꝫ per iã dicta. ¶ Ad illō glo. sup Apo. q̄ q̄ predicabunt tp̄e antixp̄i ꝛc̄. dicenduz q̄ illi ꝛ vl'r quicūqꝫ predicatiōis officiuz habẽt: vt talis auctoritas sequat̄ ad ptãtem ordinis ipsam hn̄t in mediate a xp̄o a quo habent ordinem: vt aūt pertinet ad auctoritatem iurisditionis: q꜡ nec p̄dicare possunt: nisi mittant̄: ꝛ etiã sibi subiectis p̄dicatiōe illa de qua supius dictū est. hoc habẽt a xp̄i vicario: ꝛ ab alijs q̄ per ip̄m ꝛ sanctam ecclesiam ordinati sunt ad hoc. ¶ Ad exẽplum de abbate dicendū q̄ verum esset de potestate absolute sibi tradita. Non vlterius determinanda per alios: nō aūt de illa que posset aliter determinari: ꝛ limitari ſm arbitrium eoꝝ qui succederent ꝑmo danti: ſm aliaz ꝛ aliã exigentiã tp̄is. Et cum dicebat̄ q̄ hic non derogat plenitudini ptãtis sūmi pontificis. dicẽdum q̄ pmo multum per oẽm modum: q꜡ aufertur ab eo illō q̄ ꝯferribile est puro homini pro debito regimine ecclesie q̄ alij prelati non hẽant ptãtem iurisditionis ab ipso. Quod etiaz ex dictis eoꝝ si bene cōsiderent̄ appa ret q̄ fiendum nō est. nam ad plenitudinem ptãtis xp̄i vicarij oīno ꝑtinere v꜡ q̄cquid per purum hominem fieri pōt in ordinatiōe vniuersalis ecclesie. ¶ Et q̄ vltio dicūt de vsu potestatis: siue de executione iurisditōis in inferioribus prelatis: q̄ talia bene dependent ꝛ habẽtur a dn̄o papa. licꝫ vsus talis ptãtis in dn̄o papa solum a deo depẽdeat. Quare de isto vsu quid dicat. meruz eni actū d'rie non pōt vt videtur: q꜡ tunc dormiens talẽ executionem nō haberet. oportꝫ ergo qō dicat̄ potẽtiã utẽdi: ꝛ si ita sit ex dictis ꝓprijs ipsoꝝ sequet̄ q̄ ptãs iurisditiōis in alijs p̄latis ecclesie i ep̄is. s. ꝛ curatis sit a sūmo pōtifice

¶ Capl'm. ix. in quo ex ꝑmissis ondit̄ qual'r ptãs mixta sit in mediate a xp̄o ꝛ ql'r i mediate a suis vicarijs

Sicut sup̄ dicebat̄ ptãs clauiū ꝛ vl'r ptãs admistrãdi sacrã aliō hꝫ ptinẽs ad ordinem: ꝛ aliō

ptinens ad iurisditiōem: ꝛ ꝑ tanto ptās mixta appellari pt. Qꝫ ḡ alijs ptātē ordinis hēat. h ptinet ad ordinem: ꝛ a quocūqꝫ hr̄ ordo in mediate hētur ab eo talis ptās inquā tum huiusmōi. Et quātum ad hoc sic loquēdū est de tali ptāte mixta sicut supius dicebat̄ de ptāte ordinis. Sed ꝙ sup hoc fiat alijs spālis iudex ecclesiastic⁹ ad hos vel ad illos. h pertinet ad iurisditōꝫ. Iurisditio eni idē est dictio seu determinatio iuris: ꝛ ei⁹ ꝙ iustū est p modū snīe ꝛ obligatōis ꝙ facere non pōt nisi qui iudex est cōstitutus: siue in spūalibus: siue in tpalib⁹. Hanc āt iurisditionē in ecclesia post ascensionem xp̄i in celum: siue in spūalibus: siue in tpalibus: q̄ huiusmodi spūalibus sunt ānexa cōferre habꝫ ille q multitudini p̄est ecclesiastice cuiusmodi est summus pontifex q ipsius ē caput: nauta ꝛ rector ꝛ cui subest ꝛ incūbit dispensatio totius vl'is ecclesie: ꝛ toti⁹ ppl'i xp̄iani: pp ꝙ bene ꝛ signāter cōiter dicit̄ ꝙ clauis dat̄ cum ordine. Sed executio indiget mā debita que ē plebs subiecta per iurisditionē. Et ideo si aliqs hēat ordinē: ꝛ non hēat iurisditionem: hꝫ qdem clauē implicite ꝛ in radice: sꝫ nō hꝫ ptātē iurisditiōis explicitataꝫ siue vsum ꝛ actū clauis ꝛ pp hoc qlibet sacerdos nō pōt vti claui q̄ꝫ hꝫ in quēlibet: sed solū circa illos q ad eius iurisditiōem ptinent vel ordinarie: vel ex cōmissione. ¶ Solius aūt sūmi pontificis ē posse vti claue quā hꝫ in quēlꝫ ꝛ d̄ quolibet: qꝛ oēs ptinēt ad ei⁹ iurisditionē cuiuscūqꝫ materie: ꝛ etiā cuiuscūqꝫ casus existant. Qꝫ satis p̄figuratū dici potest i eo ꝙ scribitur Exo. xviij. Quicqd maius referatur fuerit ad te: ꝛ ipi tm̄ maiora iudicent. Cum ergo q̄ritur de ista potētia mixta a q̄ fit in mediate. Prōpta ē rn̄dēdo si ꝯsiderent̄ q̄ dcā sūt de ptāte ordinis ꝛ iurisditōis i successoribus apl'oꝝ ꝛ discipuloꝝ: qꝛ si ptās ordinis i mediate ē a xp̄o: ꝛ ptās iurisditionis in mediate a suo vicario. Ptās illa q̄ vtrūqꝫ tenet ad quā vtrūqꝫ regritur q̄tuꝫ ad id qđ est ordinis ē in mediate a xp̄o: ꝛ quātū ad id qđ est iurisditionis est in mediate a suo vicario. ꝙ pro tanto mixta dr̄: qꝛ nec hēns ordinē sine iurisditiōe: nec iurisditionē: sine ordine: actus talis potētie exercer̄ pōt. Iurisditio eni in sacr̄o pnīe videtur eē non solū de necessitate p̄cepti: sed etiā de necessitate sacr̄i. Accipiēdo de necessitate sacr̄i oīa illa que ad integritatē talis sacr̄i d̄ necessitate regrunt̄ que ptās iurisditionis: siue etiā ptās clauiuꝫ plene ꝛ totaliter solū est in summo pōtifice. Nā in tali ptāte ligandi ꝛ soluendi dat̄ itelligi ptās iudiciaria: nō solū in remissione pctōꝝ: sed etiam in solune ꝛ determinatiōe cārū

in excōicatiōe ꝛ aliarū penarū īfli/ctione indulgētijs ꝛ q̄cūq3 relaxati one: in p̄ceptis ꝛ ēt in q̄cūq3 ꝯstitu/tione seu obseruatiōe. Q̄ŏ oia ꝯsu mate ꝛ cōplete: solū cōpetunt ꝛ cō petere p̄nt sūmo pontifici. q̄ ēt oia ꝯñter sub p̄tāte clauiū intelligi p̄nt vñ cirillus in lib. thauroꝝ de p̄tā/te ipsius pastores loquēs ait. Ipsi⁹ solius est rep̄hēdere: corrigere: sta tuere: ꝛ disponere: soluē ꝛ loco ei⁹ ligare: q ip̄m edificauit ꝛ nulli alij: q̄ suū ē plenū: s3 ipi soli ŏdit cui oēs iure dino cap̄ iclināt ꝛ p̄mates mū di tanq̄3 ipsi dño iesu obediunt.

¶ Capl'm. x. in quo agiť de succes sione p̄sonaꝝ ecclesiasticaꝝ ex qua plura clarius apparebūt que in p̄/missis posita sunt.

Iusta distinctiōe3 trimē bre3 supius dictā de sa cerdotio ꝯueniēter acci pi pōt successio p̄sonaꝝ ecclīastica rū. Et q̄ in maximo sacerdotio q̄l3 summ⁹ pontifex sit successor xp̄i: et vicarius iesu xp̄i apŏ rōne vtētes nulla dubitatio v3 cōsurgē: vt ei cō grue dici possit illŏ qŏ scribiť iesus xcv. tu es de⁹ aascōditus: q exp̄ssas vices t3 in terris dei absconditi: ꝛ dei humanati. vñ papa dŕ q̄si pať patrū: vel pastor pastoꝝ. Dicitur etiā singulŕ apl'icus: q2 vertici apl'o rum succedit ꝛ toti ecclesie p̄cedit sedet q apl'ica nuncupať. Diciť eti am pater sanctissim⁹: q2 sancti scōꝝ vices gerit. Nam ꝛ si p̄sona possit esse nō sancta semp tñ scissimus ap pellabiť rōne status quā t3: a quo ois sanctitas in ecclesia deriuatur Unde Crisostomus sup illud act. Surgens petrus ī medio ꝛc̄. dicit de beato petro q̄ intelligi etiā pōt de quolib3 ei⁹ successore caput san ctissimū bti apl'ici chori. Camerari us ꝛ portarius ipsius xp̄i ꝛ ei⁹ the sauroꝝ: ad quē xp̄m q ingredi cupi unt. ut ipse diffiniuit. Ego sum ho stium intrantib⁹ ad p̄rem ingredi nō p̄nt: nisi petrus apiat. ¶ Scŏ3 aūt sacerdotiū q̄ supius dicebatur sacerdotiū magnus incboauit in sā ctis apl'is q2 ipsis primo date sunt claues vt supra visum fuit. vñ pau lus apl's de seipso ꝛ alijs loquens ait. Nos p̄mitias sp̄ūs hēntes glo. i. sp̄ūm sanctū hñtes ꝛ tpe p̄us ꝛ ce teris habūdantius. Ipsi eni fuerūt p̄mi fundatores eccl'ie q̄3 doctrinis ꝛ exēplis: ꝛ etiā effusione sanguinis plantauerūt. pp qŏ ꝯuenienter scā ecclesia apl'ica nūcupať. l3 p̄ncipa/liter a sūmo xp̄o quē sūmus ꝛ ver⁹ apl's. Nam ꝛ apl's interp̄tatur mis sus. Ipse de ipso dicit in Io. Sicut misit me p̄r ꝛ ego mitto vos. Isti āt sancti apl'i p xp̄m in mediate nō so lum ꝯsecuti sunt sacerdotiū maius vt sup̄ dictū est: sed etiā ꝯsecuti sūt principatū ꝛ p̄lationem iuxta illŏ p̄s. Cōstitues eos p̄ncipes sup oē3 terrā ꝛ nimis honorati sť amici tui

deus: nimis ꝯfortatus est ꝑncipatꝰ eoꝝ. Sup quo ꝟbo dicit glo. q2 facti ꝑduces ⁊ pastores eccl'ie. Successores ergo apl'oꝝ sunt sacerdotes maiores vel p̄riarche: ꝑmates archiep̄i ⁊ ep̄i. Nec ꝓpositū variat si taliū dignitatū distinctio tēpore apl'oꝝ non fuerit: nec etiam noīa dignitatū: q2 nō oportebat tūc in ecclesia ꝑmitiua tantā varietatem dignitatū existere: quātam ꝯñter fieri oportuit spē. i. directiōe ⁊ magisterio ecclesia augmētata ⁊ dilatata: vt sicut vna cōitas excedit aliā ⁊ cōitas ꝓuincie cōitatē ciuitatis: ⁊ cōitas regni cōitatē ꝓuincie: ⁊ cōitas totius mūdi cōitatē regni. Sic ⁊ vna potestas ƀm quādam ordinē excedit aliā ⁊ includit: vt sit ordo i ptātibus: ƀm q̄ est ordo in rebꝰ. Nihilominꝰ tñ l3 nō oportebat dare tātam diuersitatē ⁊ varietatē in cāis quātam damꝰ in effectibꝰ: nec in ꝑncipijs q̄ztā damꝰ in hijs que ex principijs descendūt. vniuersalez tam̄ eccl'iam ƀm totū suū ambitū3 in tali successione ordinare debemꝰ: quia vna est ecclesia veteꝝ ⁊ modernorum. Unde glo. sup illo verbo ad hebreos. xij. accessistis ad ecclesiā ꝑmitiuoꝝ. i. apl'oꝝ qui primi crediderūt: ⁊ quoꝝ fidei alij adiuncti sūt ⁊ succedunt. Et ideo q̄cūq3 adiuncti sunt fidei seu administratiōi eorum que sunt fidei. modo debito ⁊ ordinato ponēdi sūt in numero successorum. oēs ergo sacerdotes maiores ponēdi sunt successores apl'orum. Et vl'r omnes principes ⁊ ꝑlati ecclesie: qui etiā sacerdotes nō sunt: q2 l3 tales non succedāt eis in tali ptāte ordinis que respicit corpus x̄pi. veruz succedunt tñ eis in ptāte iurisditionis in sp̄ualibꝰ que respicit corpꝰ x̄pi misticū: q̄ pōt dici nobilior q̄z illa ⁊ supior. Unñ ⁊ archidiaconꝰ ꝑ iurisditiōem ē supra archip̄sb̄ruz ⁊ cardinalis: dyaconꝰ supra ep̄m nō cardinalē: q2 aliq̄ mō ptātem iurisditōis nobiliori mō h3 tanq̄z ꝓpigor x̄pi vicario ⁊ dño principali. Nec obstare vr̄ si dicatur q̄ ptās sacēdotalis sit nobilior ex eo q̄ recipit corpꝰ x̄pi verū. qm̄ supra ip̄m nō h3 iudiciariā ptāte3: s3 solū cuiusdā ministerij in ꝓlatiōe ꝟboꝝ quoꝝ virtute fit bñ dicta trāsubstātatio vel etiam posset dici q̄ licet quātum ad aliō ⁊ ƀm quid ptās ordinis sit nobilior q̄z ptās tñ iurisditiōis in sp̄ualibus per quē aliquis fit iudex supra corpus x̄pi misticū simpliciter nobilior ē. Sic ergo vr̄ dicēdū q̄ nō solū sacerdotes maiores: s3 ēt diaconi cardinales q sunt principes ⁊ ꝑlati eccl'ie sint successores apl'oꝝ: q2 l3 non succedant in tali ordine: succedūt tamē in principatu ⁊ ꝑlatiōe. Nō eni videt̄ ꝯgrue dictū q̄ diaconi cardinales q nō sūt ep̄i ⁊ non succedant apl'is: cum tale collegium cardinaliū specialis-

sime repsentet collegiuz apl'orum: vt sũmus pontifex sit inter eos: qsi xps iter aplos: qr vicarius magni apli xpi: pter qd ꝛ aplicus noiat.
¶ In numero etiã taliũ succedentiũ cõuenienter poni possunt omẽs abbates ꝛ pores qui verã psidentiam hẽnt cuiuscũqz status ꝛ cõditionis existant. dũmodo vo prelati dici possint: qui etiã in tantũ deficient a tali successione: inquãtuz deficient a vera platione: vt taliũ pscidentie quãtum ad aliquas religiones: aliquãdo magis dicantur qdam obedientie qz vere plationes Quod qũo ꝛ in quibus contingat magis declarare nõ ptinet ad presentez tractatũ. ¶ Sed vltimo dicendum ẽ de .lxxij. discipulis: qui a xpo designati sũt in adiutoriũ apostolorum ꝛ in fauorẽ ꝛ in utilitatez pleb. iuxta illd Luc. x. post hoc ãt designauit dñs: ꝛ alios .lxxij. ꝛ misit eos binos ante faciem suã: quibus succedunt oẽs sacerdotes seu minores psbyteri qui etiaz supius magni sacerdotes dicebant in cõparatione ad sacerdotes legis nature ꝛ legis mosayce. Sub quo etiam sacerdotio cõprehẽdi dz oĩs ecclesiastic' ordo q ad talẽ sacerdotium ordinat: ꝛ per pñs oẽs sic ordinati ad talẽ ministeriũ: qr qlz ordo vel ẽ sacerdotalis vel hz attributionem ad ipz cuius grã ẽ ꝛ ei subseruit sicut ars inferior supiori. Rõ. n. lxxij. discipulis succedunt solũ sacerdotes curati: vt qdez vident dicere vel vlr oẽs psbri ꝛ omnes clerici q curã aiarũ hẽre pñt ꝛ hẽnt dũmodo veri prelati nõ sint sicut ponunt aliq ꝛ magni: dicendũ ẽ de curatis ꝛ archidiac. illi q solũ hñt aliquas subministratiões sub epis: q ppie loqndo plati nõ sunt: qr magis se hñt ad epos sicut balivi ꝛ ppositi se hẽnt ad regez quã se hẽant sicut plati ad platos supiores. ꝛ pp xxi. q. i. dz oib' psbris ꝛ diaconib' vt nihil absqz ppi epi licẽtia agãt. ꝛ qp sic vlr oẽs tales psbri succedãt lxxij. discipulis sci ꝛ glo. cõiter dicunt nullã vel paucã mentionẽ faciẽtes de curatis: qr nec curati aliq fuert tpe xpi: nec ẽt forte tpe aplox vñ glo. sunt illd. Quocũqz ligauer ꝛc. h soluẽdi atqz ligãdi ptãs qzuis soli petro: videat data a dño. tñ ẽt ceteris aplis datur: ꝛ ita nũc epis: ac ẽt psbris vniuerse eccle. Et scũs cirillus exponẽs illud. Post h aũt designauit ꝛc. sicut .xij. aplos formam psbrox .i. formaz scdi ordinis dixisse. Sicut ẽt ꝛ oẽs sancti ꝛ expositores de tali successione loquẽtes semp circũloquũtur eam p psbros minores siue p psbros scdi ordinis in q satis sufficienter inuit: qp talez successionem non debem' pcise ad curatos aplicare sicut aliq faciunt.

¶ De pmo tractatu dcã sufficiãt.

Ostq̄ dictuȝ ē de ptā te ecclesiastica in cōi: restat i h̄ scđo tractatu aliqua dicere de ptāte xp̄i vicarij seu summi pōtificis magis in speciali.

¶ Primuȝ capl'm q̄ sicut vna est ecclesia: ita vnus ē xp̄i vicarius q̄ vniuersaliter ecclesie preest.

¶ Capl'm. ij. in quo ōndit q̄ talis xp̄i vicarius vl'is pontifex ē: nō solum rōne orbis. sed etiā rōe vrbis.

¶ Capl'ȝ. iij. in quo ōnditur q̄ potestas spūalis cuius apicē in vl'i ecclesia tȝ summ⁹ pontifex precepit ptātem tpalem: nō solum dignitate: sed ēt tpe ⁊ causalitate.

¶ Capl'm. iiij. in quo in cōi ōndit q̄ summi pontificis ptās se extendit ad spūalia ⁊ tpalia.

¶ Capl'm. v. in quo spālíter ꝓbatur q̄ summus pontifex plenaȝ ptātem hȝ in spūalibus.

¶ Capl'm. vj. in quo ōnditur q̄d summus pontifex etiā in tpalibus hȝ plenitudinem ptātis.

¶ Capl'm. vij. in quo adducūtur aliqua motiua nitentium ꝓbare q̄ summ⁹ pontifex plenā ptātem non hȝ in temporalibus.

¶ Capl'm. viij. in quo soluunt rōnes ⁊ motiua intentiū ꝓbare q̄ summus pontifex in tpalibus nō habȝ plenitudinem ptātis.

¶ Capl'm. ix. in quo spālíter ostēditur q̄ glibet rex seu p̄nceps temporalis cuiuscūqȝ status ⁊ cōditionis existat nō solū in spūalibus: sed etiam in tpalibus subditus est: ⁊ esse debet summo pontifici.

¶ Capl'm. x. ⁊ vltimū in quo ponitur epistola cōstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura euidentiora fienter q̄ in alijs capitulis dicta sunt.

¶ Primuȝ capl'm q̄ sicut est vna ecclesia: ita est vn⁹ vicarius xp̄i q̄ vniuersali ecclesie preest.

Ecūdnm q̄ ait btūs Dionisi⁹ vltio capl'o de di. no. Non est ml'titudo nō participans vno: sȝ que sunt multa ptib⁹ sunt vnum toto: q̄ sunt multa accidentib⁹ sunt vnū subiecto que sunt multa : numero sunt vnum spē: ⁊ q̄ sunt multa spē sunt vnum numero genere: ⁊ q̄ sūt multa processibus sunt vnū principio. Sicut ergo totum vniuersum non dicit vnū per aliquam vnā formam: sicut vnus homo dicit vnus vnitate suppositi ⁊ vnitate forme sed dicitur vnum vnitate ordinis ⁊ vnitate ipsius principis dei qui totius mundi est finis ⁊ principium: quia sicut omnia producuntur ab eo sicut a principio. ita omia

reducuntur in ipsum sicut in finem propter quod bene dixerūt philo. q sicut vnus ē princeps: ita ꝛ vnꝰ dicitur principatꝰ. Hoc aūt multo magis veritatē hꝫ in sancta eccle/sia: q ꝛ ipm nomen insinuat. Nā ecclesia conuocatio dr̄: vt dicit Ysi/do. i li. de regimine officiorum. i. di uersarū psonarum: in vnū vocatio

¶ Que eccl'a prio pt dici vna vnitate cōfirmitatis: ſm dona gratie i qbus conformanē ecclesie mēbra ꝛ maxie in virtutibꝰ theoloycis. s. in fide spe ꝛ caritate. Omnia eni ecclesie membra: idē credunt: idē sperant: ꝛ idem diligunt: ꝛ circa eadem opa. s. fidei ꝛ caritatis exercitari debēt. Unde eadē pcepta eadē sacramenta que sunt vasa grē eadē consilia: ꝛ idem diuinꝰ cultus omībus fidelibus pponuntur propter qd bene scriptū est in Act. q multitudinis credentium erat aīa vna ꝛ cor vnum in deo. Quod nō ꝯuenit dicere de hereticoꝝ conuenticulis que diuerse sunt diuersa ꝛ cōtraria oppinātes ꝛ diuersos ritus: ꝛ supstitiones hēnt vnde ꝛ heretici dicti sunt quasi diuisi ꝛ hoc non in merito: q ſm sanctos ꝛ phos bonuꝫ cōtingit vno modo: malū aūt multis modis. Nā signum vno mō attingitur ꝛ multipliciter deriuaē a signo

¶ Potest etiā dici secūdo sancta ecclesia vna vnitatē ordinis q̄ habent mēbra eccle inuicem ꝛ respectu finis. Nam sicut in corpore nāli diuersa sunt mēbra. Non eundem actū habētia vnum. tamē est corpꝰ ex eis compactū: ut ponit apl'us. i. ad cor. xij. que qdem membra sibi diuersimode subseruiunt: vt idem apl's dicit: q non pōt oculus dicere manui opa tua: non indigeo aut iterum caput pedibꝰ non estis mihi necessarij: oculus enim indiget manui etiā ad ipsum videre: q nisi purgaretur a manu: multotiens impedireē a visu. Manus etiā indiget oculo ad suum finē. Sic etiaꝫ suo mō arbitrari debemus in corpore xpi mistico q est corpꝰ ecclesie ꝛ est vnū per gratiam: quia oēs nos sicut dicit apl's in eodem lib. ꝛ ca. In vno spū vnum corpus. cuius corporis caput est xp̄s. Et mēbra in hoc corpore sunt diuersi fideles hēntes diuersa officia: q ſm qd dicit idem apl's ephe. iiij. Quosdam dedit apl'os: quosdā pphas: ꝛ alios euangelistas: alios pastores ꝛ doctores: ad consumationē scōꝝ. i. perfectionem in opus ministerij i edificatōem corporis xpi. Que mēbra inuicem ſm q diuersas gratias a deo datas se iuuare ꝛ ptegere debent. Sicut videmꝰ membra facere in corpe naturali. Quia oculus qui pollet acumie: visus viget sibi ꝛ manu. Pes auteꝫ q videt potentia gressiua ꝛ deficit in viuendo seipm portat ꝛ alia membra: sicut

⁊ manus purgat pedē ⁊ oculū. Sic etiam suo modo est in vnitate sancte ecclesie. Quia caput est pn̄cepſ siue prelatus. Unde plati ⁊ principes dicti sunt capita pplorū. Oculi possunt dici sapientes siue doctores qui debēt alios illumiare. Manu sunt milites siue defensores ecclesie. Pedes possunt pplares siue simplices ⁊ rudes: qui etiam debēt sua diuersa officia exercere ad vtilitatez corporis mistici ecclesie.

¶ Est tamē quedaz breuis similitudo ⁊ disilitudo attendenda inter mēbra corporis xp̄i mistici: ⁊ membra corporis nālis. Nam silitudo ē in hoc: q sicut membro corporiſ. nā salus ⁊ vita esse nō pōt: nisi vere ⁊ ñ equoce tm̄ maneat i corporis vnitate: q2 mēbrum aridū: ⁊ si cōiungatur corpori naturali ſm cōtinuitatem: nō tamē cōiungitur ei ſm influxum vite ⁊ virtutis: sicut etiā ⁊ vnitati corporis mistici ecclesie q3 plures cōiuncti sunt continuitate conuersatiōis exterioris: qui tm̄ a xp̄o capite: ⁊ sua ecclesia influxū vite ⁊ salutis nō recipiunt: q2 non manēt i radice caritatis ⁊ grat e: ppter q ꝯñter aliq dicti sunt membra ecclesie: nūero ⁊ merito sicut fideles viuentes spūaliter in gratia que ē vita aīe sicut suo modo: aīa ē vita corporis. Alij aūt sunt membra ecclesie numero tm̄: sed nō merito: sicut iacentes in peccato mortali: hēntē fidem informē: que fides ad salutē parum proficit nisi per caritatē formetur. Sed alij nec merito: nec etiam numero debēt dici membra ecclesie: sicut pagani ⁊ infideles: qui omnino nullam fidem habent.

¶ Dissimilitudo autem potest attendi in hoc q omnia mēbra corporis naturalis sunt simul ſm temp⁹ membra autem corporis ecclesie non sunt simul secundum tempus sed successiue cōtinue generantur: quia generatio preterijt: ⁊ generatio aduenit quousq3 impleat numerus filiorum dei predestinatus in ydeis eternis. Sed ad principale propositum reddeundo dicatur q sancta ecclesia est vna: sicut vnum corpus ex multis mēbris: ⁊ sic vnū totum ex multis partib⁹: que etiaz oīa membra dicuntur vnū non solum per istum ordinē q3 habēt iter se: sed etiaz per ordinē quē habēt p gratiaz ad vnū finem quē intendūt ⁊ ad quem ordinant qui est beatitudo eterna. ¶ Potest etiā tertō dici sancta ecclesia vna vnitate efficientis ⁊ regulanti: scilicet ipsius christi qui eam plantauit ⁊ ordinauit non solum secundum diuinam naturam. sed etiam secundum humanam: secundū quā fact⁹ est via omnibus fidelib⁹ tendendi in deū qui eam etiā ꝯtinue regit ⁊ dirigit

per successores suos. Nam q2 suaz corporalem p̄sentiam subtractur⁹ erat a suis fidelib⁹ expediens erat vt alicui vni ꝯmitteret ecclesie vniuersale regimen: q2 ecclesiam regeret loco ⁊ vice sui. Hic autem fuit petrus: ⁊ in petro cōmissum ē regimen omnib⁹ successoribus: quia talis ptās similis ⁊ equalis in successoribus continuata est: ⁊ continuabitur per dei gr̄am vsq3 in diem iudicij. Qui ego pro te rogaui patrē dicit dn̄s: ut non deficiat fides tua qui perfecte in omnib⁹ exauditura est pro sui reuerētia: vt ſm hoc cōgrue v̄bum christi ad vniuersalez ecclesiam. Ego vobiscū sum omnibus dieb⁹ vsq3 ad ꝯsumationē seculi: exponi possit pro successorib⁹ suis: q2 qui per alium facit per seip̄m facere videtur. Quilibet enim successor: licz non sit idem ſm p̄sonam pōt tn̄ dici idem ſm potentiaz. Et benedixit vsq3 ad cōsumationē seculi: q2 deinceps tales successores necessarij non erūt. Unde ergo dictum ē ꝙ sicut vna ecclesia: ita vn⁹ est ei⁹ pastor: ita ꝙ sicut in vno speciali populo alicuius particularis ecclesie requiritur vn⁹ episcopus qui sit illius populi caput: ita in'toto populo xp̄iano requiritur vnus q sit totius vniuersalis ecclesie caput. Et hoc est ille qui ſm Ber. paret super terram nō habet: sed oēs sibi subsunt iure diuino ſm ꝙ in sequentibus capitulis magis apparebit. vna ergo ē ecclesia ⁊ vn⁹ episcopus. vna est sponsa: ⁊ vnus est sponsus: significata cōuenienter p tunicam in consutilem que diuisa non fuit. Ex qua vnitate ⁊ etiam ordine debito seruato resultat ipsius ecclesie miraculis fortitudo: qa omnis virtus magis vnita ⁊ ordinata fortior est seip̄a dispersa: propter ꝙ in canł dicitur. Fortis ⁊ terribilis: vt castrorū acies ordinata: ita ꝙ cōtra eam nunꝙ poterūt porte inferi preualere. vt scribit Mathe. xvj. vt per portas inferi intelligantur hereticoꝝ doctrine: ſm qd̄ exponit glo. ꝙ hoīes a via veritatis nituntur se ducere: vt tandē ad inferos diducantur.

¶ Capl'm. ij. in quo ostenditur ꝙ talis xp̄i vicarius vniuersalis pōtifex est non solum ratione orbis: sed etiā ratione vrbis.

Ex multis ante dictis satis patere pōt ꝙ xp̄i vicarius ⁊ petri successor totius orbis ē vniuersalis pontifex. Nam petro vniuersaliter dictū est a xp̄o sequere me. Qd̄ itelligēdū est nō solū de genē martirij: sz ēt de successiōe magisterij. nā andreas ⁊ pl'es alij secuti sūt ip̄z i crucifixiōe: sz solū i petꝝ sibi sb̄stituit i officio magr̄ij. vn̄ glo. exponēs h̄ v̄bū dicit. Qd̄ in hoc ꝙ dixit dn̄s petro. sequere me: cūctoꝝ fide

liũ ipm magr̃m instituit. Sibi etiaꝫ
spũaliter ẽ dcm̃: pasce oues meas
⁊ pasce agnos meos: nõ has oues
vel illas: nec hos agnos: vel illos
ſꝫ simpl'r oues ⁊ agnos. Dꝫ exponẽs
crisostom⁹ ait. Pasce oues meas
.i. loco meo p̃posit⁹ ⁊ cap̃ esto frm̃
⁊ feruẽteꝫ amorẽ qꝫ dicebas te hr̃e
in me ꝙ aiaꝫ tuã ꝑ me poneres: nũc
vice mei: pone ꝑ ouib⁹. qđ ego oliꝫ
ꝙ tibi ꝓmiserã: nũc corã oibus fri-
bus a firmo: vt ⁊ ipsi te in loco mei
assumentes: vbiqꝫ frarũ te ⁊ in tuo
trono sedẽtes p̃dicẽt ⁊ ꝯfirmẽt: q̃te
nus natiões ꝑ orbẽ sic me a p̃re: sic
⁊ te vice mei recipient ordine obe
diẽtie: ⁊ euãgelij auctoritate. Quã
tũcunqꝫ g̊ vicarius xp̃i diuersas ec
clesias mediãtib⁹ alijs pastoribus
regat ⁊ guberner: nihilomin⁹ tñ in
mediatũ regimẽ supꝑ q̃zlibet exerce
re põt: q̃ sic alios assumit in ꝑte so
licitudis ꝙ nihil deꝑit de plenitu-
dine ptãtis. Qđ satis p̃figuratũ di
ci põt in nauigatiõe discipl'oꝝ cupi
entiũ ad xp̃m ꝑuenire q̃ appebat in
litore: q̃ sciens petr⁹ q̃ dñs est in
mare se misit alijs discipulis certis
⁊ determinatis nauigijs ꝑuenienti
bus ꝙ signũ fuisse vĩ virilis ponti
fici petri q̃ nõ nauẽ vnã: vt ceteri q̃
qꝫ suã: sed seculũ ipm susceperit gu
bernãdũ. Mare eni seculũ est. per
naues aũt ꝑticulares eccl'ie contra
tes ĩtelligi pñt. Ipse ergo solus sũ
mus pontifex dĩ q̃ vl'r ipse solus

se pontẽ fecit inr̃ dcũ ⁊ vniuersum
ppl'm xp̃ianũ: ꝓpter qđ signãter no
tat Crisostom⁹ ꝙ dñs dans claues
petro dixit. Quodcunqꝫ ligaueris
sup terrã erit ligatum ⁊ in celis: vt
dr̃ Math. xvi. Dans aũt ptãtem
alijs apl'is: nõ dixit in celis: sed ĩ ce
lo vno: vt apparet Math. xviij. ⁊
hoc pro tãto: q̃ alij apl'i nõ sunt tan
te ꝑfectionis sicut petr⁹. Et q̃ pre
cessor ⁊ successor sunt pares in offi
cio ⁊ ptãte: lꝫ possint esse dispares
ĩ vita ⁊ merito: si ptãs xp̃i erat vni
uersalis ⁊ excellebat ptãtẽ alioruꝫ
apl'oꝝ: q̃ p̊nceps apl'oꝝ ꝯstitutus
est: sic ⁊ ptãs successoꝝ excedit vi-
rilitate ⁊ dignitate ptãtem oium p̃
latoꝝ apl'is succedentiũ. vñ ⁊ ipse
solus ꝑ quãdam anthonomasiam
apl'icus dr̃ q̃ ab apl'is inchoata: ⁊
ꝑ ipsos gubernata ⁊ ordinata: ⁊ vs
qꝫ ad mũdi t̃minos v̄bo p̃dictas ex
tensa: q̃ in oẽm terrã exiuit sonus
eoꝝ ⁊ in fines orbis terre verba eo
rum. ¶ Sed ad videndũ ꝯsequen
ter ꝙ summus pontifex nõ solũ ꝑ
orbem: ſꝫ etiã ꝓpter vrbeꝫ vl'is vi
carius dici debeat: distinguendo ẽ
de vl'i ecclesia. ¶ Quia vno mõ
vl'is ecclesia dici põt q̃ ꝯstat ex oi-
bus particularib⁹ ecclesijs ſm quẽ
modũ loqtur Aug. xij. de ciui. dei
ca. xi. oñdẽs ꝙ sicut vniuersa mors
ꝯstat ex oib⁹ mortibus vꝫ ex morte
corpis cũ corp⁹ p̊uat aia: ⁊ ex mor-
te aie cũ a corpore sepata punitur:

ꝛ ex morte totius hoīs q̄ dr̄ secūda mors ex qua nulla ē posterior. Et hanc triplicē mortem deus ꝯmina tus est hoī sub vno noīe mortis cū dixit morte moriemini ꝛc. ¶ Sic ꝛ vniuersalis ecclesia dicit̄ q̄ ꝯstat ex omnib⁹ ecclesijs particul'r acce ptis ſm quē modū loquit̄ apl's cuȝ dicit. instantia mea quotidiana so/ licitudo oīum ecclesiarū: ꝛ ſm hāc acceptionē ecclesia romana: nō est vniuersalis ecclesia: sed ps vl'is ec clesie prima videlicet ꝛ p̄cipua: q2 ī mea plenitudo ptātis existit. Ad ceteras aūt particulares ecclesias aliqua pars plenitudinis deriuat̄ ¶ Sȝ alio modo dicit̄ vl'is eccle/ sia illa que sub se ꝯtinet vniuersas ecclesias: ꝛ hoc modo romana ec/ clesia est ecclesia vl'is: q2 sub se cō tinet alias eccl'ias quas hȝ dirige/ re ꝛ ordinare. vnde ꝛ ipsa sola pri uilegia singularis dignitatis cete/ ris ecclesijs est prelata. Ita q̄ sicut deus dicit̄ vl'is dn̄s: q2 vniuersa sb̄ eo cōtinent̄: ita romana ecclesia di/ citur vl'is ecclesia: q2 cōtinet sub se ecclesias vniuersas. Et sicut eius ep̄s pater ei⁹ est ꝛ pastor oīum pa storum. Ita romana ecclesia mater ē ꝛ caput oīum ecclesiarū. Hec est illa romana ecclesia: que ſm ciril/ lum in libro tauroꝝ nunq̄ȝ de aliq̄ errore verecūdata fuit: sicut alie q̄ plures eccl'e sȝ stabilita manens̄ īponit silentiū ꝛ obturat ora oīum hereticoꝝ. Unde ergo dictū est q̄ nō solum rōne orbis summ⁹ ponti/ fex dici debet vniuersalis vicari⁹. Qd̄ bene ostēdit gellasius pertra ctās de pontificatu ꝛ morte btōruȝ apl'oꝝ petri ꝛ pauli. Sancta inquit mater romana eccl'ia nullis synoti chis cōstitutȝ: ceteris ecclesijs p̄la ta est: sed euāgelica voce dn̄i ꝛ sal uatoris nr̄i p̄matū obtinuit dicētis Tu es petrus ꝛ sup hāc petrā edi ficabo ecclesiam meā: cui data ē so cietas btīssimi pauli apl'i. qui non diuerso: vt heretici garriunt: sed ī vno tp̄e eodēq3 die in vrbe roma/ na cū petro sub cesare nerone ago nicas coronat⁹ est ꝛ pariter p̄dictā ecclesiam romanā xp̄o dn̄o cōsecra uerunt: ac ceteris vrbib⁹ in vniuer so mūdo sua corporali p̄n̄tia: ac ve nerando triumpho p̄tulerūt. Pro tanto ꝛ romana sedes prior ē oī se de dignitate. lȝ antyochena sedes prior sit tp̄e. Immo non solum iure diuino: sed etiā humano q̄ est exp̄s siuum ꝛ quodam modo declarati/ uum diuini iuris romana ecclesia caput est omniū ecclesiarū. Talem enim legē Constantin⁹ impator qui tunc tenebat monarchiam impij in sui cōuersione edidit ꝛ p̄mulgauit q̄ sicut impator roman⁹ caput erat totius imperij sicut roman⁹ ponti/ fex caput ab vniuer ſ episcopis ha beretur.

¶ Capl'm. iij. in quo agit̄ q̄ pote/

stas spiritualis: cuius apicez in vli ecclesia tz summ⁹ pontifex pcedit ptãtem tpalem non solũ dignitate sed etiã tempore τ causalitate.

Quod ptãs spũalis fuerit por tpe ptãte tpali appere possit. Prio in lege nature ante diluuiũ in quo tẽpore de rege aliquo nulla fit mentio: nec q̃tum ad nomẽ nec quãtuz ad rem. Unde tamẽ fit mentio de re: q est sacerdotiũ: q2 legitur de abel qui fuit i pncipio humani generis qd obtulit dño de pmo genitis gregis sui. Post diluuium vero de re: que est sacerdotium statiz fit mentio: anteq̃ fiat mẽtio de rege: nec de regno. vñ statiz cũ egressus est noe d archa cũ vxore τ filijs eius legimur q edificauit noe altare dño: τ tollens de cũctis peccorib⁹ τ volucribus mundi obtulit olocausta sup altare: τ odoratus est dñs odorem suauitatis. ¶ Sed regnũ videtur incepisse in nembroth qui post mltas generatiões post diluuium descẽdit de stirpe noe. lz ipe vere τ proprie rex dici non posset: q2 eius regnuz legitimum non fuit: sed magis per quãdam vsurpatioñe τ inuasioñe. Unde legitur gene. x. q ipse incepit esse potens in terra: τ q principium regni ei⁹ fuit in babilone per inuasioñe. vnde dicebat robustus venator hoĩuz coram dño. i. exterminator τ oppressor amore dominandi. Quod regna sm Augu. in lib. de ci. dei propria regna dici nõ debent: sed magis quedam magna latrocinia. Sed quãtum ad diuinã institutionem attinet: non solum sacerdotium precessit regnuz: siue sacerdotes reges. Sed etiã potestas regia spiritualis precessit potestatem regiã temporalẽ: vt distinguamus inter potestatem sacerdotalem: τ potestatẽ regiã spũalem: sicut distinximus suo modo iter potestatem ordinis τ ptãtem iurisditionis: quia habẽtes ptãtem iudicandi seu iurisditionis in spiritualibus non minus pprie dicunt habere potestatem regiam: nec min⁹ proprie dicunt reges q habentes ptãtem in temporalib⁹. Immo tãto verius dicunt reges quãto regimen in spiritualib⁹ excellentius τ dignius est quã regimen in temporalibus. ¶ Aaron ergo qui nõ solum sacerdos erat: sed etiã ptãtem talem regiã spũalẽ aliquo modo habebat: q2 ei⁹ erat iudicare de qbusdam spũalib⁹: vel de qbusdã que erant figura spũalium sicut discernere inter leprã τ leprã: τ iudicare inter mundũ τ imundũ: τ alia huiusmõi multis ãnis pcessit saulẽ qui fuit prim⁹ rex israelitarũ. Uñ Ysidorus in lib. de personis ecclesiasticis initiuz sacerdotij. Aaron fuit quãquã Melchisadech prior

obtulerit sacrificiũ. Etiá post hũc Abraam Ysaac ꝛ Jacob. Sed isti spontanea volũtate nõ sacerdota/li auctoritate fecerũt ista. Ceterũ Aaron prim⁹ in lege sacerdotale nomé accepit primusq́ꝫ pontificali stola indutus victimas obtulit iu bente dño: ac loquéte ad Moysez tolle aaron ꝛ filio eius. ℂ In lege ṽo euágelica simul fuit sacerdotiũ cũ ptáte regia spũali: ꝛ ét tpali q̃tũ ad ré. lꝫ nõ q̃tũ ad ipsi⁹ vsũ: qꝛ vsũ ptátis tpalis: nec xp̃us: nec ét apl'i ex certis cáis exercere voluerũt q̃ infra dicenť. ℂ Sed q̄ ptás spũa lis sit ṗoꝛ dignitate ptáte tpali mul tipliciter ꝓbari pót. ℂ Et primo rõne obiecti: qꝛ sicut spũs nobilioꝛ ex corpore: ꝛ spũalia nobilioꝛa cor poralibus: ita ptás spũalib⁹ digni oꝛ est ptáte tpali. ℂ Hoc etiam ꝓ bari pót rõne finis: qꝛ finis ad qué ordinať ptás temporalis sunt ṽtu tes ꝛ beatitudo q̃ acqri pñt ex pu/ris naturalib⁹: qꝛ finis ꝛ principal' intentio cuiu ꝫ legislatoris dꝫ esse ciues bonos facere ꝛ eos ad virtu tem inducere. Sed finis ad qué oꝛ/dinat ptás spũalis: sunt uirtutes ꝛ btitudo super nãlis ad quá venire nõ possumus ex puris naturalib⁹. Quanto ergo finis nobilioꝛ fine tá to ptás spũalis nobilioꝛ ptáte tpa li. ꝑpter q̄ bene dictum est. xcvj. di. c. duo quippe sunt. Nõ taꝫ ṗcio sius est aurũ plũbo: q̄ꝫ regia ptáte

oꝛdo sacerdotalis é altioꝛ. Et hũc duplicem modũ ṗoꝛitatis siml' po nit Hugo de sacris lib. ij. parte. ij. vbi dicit. Q̄ð aũt spũalis ptás q̃/tum ad diuinas institutiões ꝑtinet sic prioꝛ tpe ꝛ maioꝛ terrena digni/tate in illo antiquo veteris testm̃ ꝑpositio aperte declarať. vbi ṗmũ a deo sacerdotiũ institutũ est. Po stea ṽo sacerdotiũ iubente deo re galis ptás est oꝛdinata. ℂ Sed q̄ tertio ptás spũalis sit ṗoꝛ ptáte té/poꝛali causalitate ꝓbari pót: qꝛ ab illa dependet sicut a cá efficiente: ꝛ sic a cá finali: ꝛ aliquo modo sicut cá formali. ℂ Primũ apparet qꝛ si ptás tpalis dꝫ esse iusta ꝛ legiti/ma: vel est cõiuncta spũali in eadé ꝑsona: vel est instituta cõpletiue: ꝛ approbatiue ꝑ ptátem spũalem. vñ ptás que tpalis est apud infide les legitima nõ dr̃ qꝛ per spũalem ptátem nõ est ratificata ꝛ approba ta. Sicut etiá ꝛ ipsoꝝ m̃rimonium lꝫ sit aliqual'r verũ: nõ tñ diciť per fectũ ꝛ ratũ: qꝛ indiget ratificatiõe ꝛ approbatiõe per spũalem ptátez Et hoc est q̄ð dicit Hugo ð̄ sancto victoꝛe: spũalis ptás terrená ptá/tem instituere hꝫ vt sit: ꝛ iudicare si bona nõ sit. ℂ Dependet etiam ptás tpalis a ptáte spirituali sicut a cá finali: qꝛ cũ finis tpalis ptátis sit nãlis felicitas: oꝛdiari debet ad finem ptátis spũalis q̃ est felicitas sup nãlis. Et iõ potestas tpalis est

ppter spūalem sicut ppter suū finē Sicut eni videm' in artibus q̄ mi litaris ē finis frenefacti ē pro tāto q2 finis frenefactiue ordinat ad fi/ nem militaris. Si ergo ⁊ in pposi/ to ptās spūalis finis est ptātis tpa lis: q2 sicut finis ad finez sic ptās a ptāte ordinat. ¶ Dependet etiā tertio ptās tpalis a ptāte spūali, ali quo modo sicut a cā formali q2 per ipsaz efficit ⁊ formatur: vt sicut lux dr̄ forma coloris: q2 color non pōt mouere visum nec suū actū exerce re sine luce exteriori: ⁊ caritas etiā dicitur forma aliarū virtutū: nō q̄ sic forma inherētis: sed q2 alie v̄tu tes sine ea debitū ⁊ meritoriū actū exercere non pn̄t. Sicut ēt nec tpa lis ptās debite legitime suū actum exercere pōt: nisi p̄us sit formata ⁊ ratificata p spūalem ptātez. Et hīc est q̄ in signum approbatiōis ⁊ ra tificatiōis reges a pontificib' i vn gunt. Unde ergo dictū est q̄ spūa/ lis ptās non solum tpe ⁊ dignitate sed etiā causalitate precedit tēpo/ ralem potestatem.

¶ Capl'm. iiij. in quo in cōi ondit q̄ ptās summi pontificis se exten/ dit ad spūalia ⁊ tpalia.

Et in quodaz vl'i videa tur quō ptās sūmi pon tificis se extēdat ad spi ritualia ⁊ tpalia p̄mit/ tenda est p̄mo distinctio istarū du arum ptātum. Quā distinctionez aliq sumūt ex dupla p̄positione. s. clericorum ⁊ laycorum. Naz multitu do vt dicunt: sine vniuersitas xp̄ia norum hz duo latera. latus dextrū q̄ est clericorum: ⁊ latus sinistruz q̄ ē laycorum. Primū lat' hz respicē ptās spūalis q̄ dirigē hz i. q̄ hijs ptinent ad spūalem vitā. Sed sinistrū lat' q̄ est laycoruz respicere hz ptās tē poralis q̄ habet in terrenis ⁊ tēpo/ ralibus dirigere ⁊ illa ministrare ptās ergo spūalis p̄est clericis ⁊ tē poralis laycis. ¶ Sed hoc nō vi detur vsq3 quaq3 sufficienter dictū q2 licet clerici quodā spūali modo sint sub spūali ptāte eo q̄ ad ipsam ptinet ordinare ⁊ determinare ea q̄ spirituali vite cōueniunt: layci ta/ men etiā spirituali potestati debēt esse subiecti ⁊ maxime in cāis spūa libus q̄ sunt potiores tēporalibus Nam eoipso q̄ potestas tēporalis preexistit in spūali: sicut virtus in ferior in superiori: vt infra mag' vi debitur. Quicūq3 sunt sub potesta te temporali. sunt etiā ⁊ sub spūali licet nō ecōuerso. Nam sub spūali sunt tam clerici q̄3 layci. licz clerici spiritualius: q2 spūal'r electi sunt in sortem dn̄i. Sub tpali tn̄ solum sūt layci: nec hij sub sūt ptāti tpali quē admōz ad oīa: q2 i spūalib' sī subie cti ⁊ ponti spirituali: nec etiā omia tempora sunt sub ptāte temporali: q2 non ecclesiastica beneficia: nec etiaz illa oīa que ecclesijs quocūq3

modo debito acquisita sũt. ¶ Et ideo cõuenientius accipit harũ duarũ potestatũ distinctio ex dupla vita. s. spirituali & tẽporali. Naz ad potestatẽ spũalem pertinent ea q̃ spirituali vite. attribuunt. Ad tẽporalem autez illa que ad terrenã vitam pertinent. Dicit autem vita spiritualis qua aĩa viuit ex deo p gratiaz. Sed tẽporalis qua anima viuit ex corpore: q2 sic anima est vita corporis: ita deus ẽ vita anime. Non tamẽ talis distinctio sic preci se est accipienda qn potestas spiritualis respiciat tẽporalia. & etiã potestas tẽporalis aliquo mõ spũalia q2 sic potestas spũalis respicit oĩa temporalia ₰m directirectiõz & imperium: vt cõsequẽter magis videbitur sic. tẽporalis ptãs que est intra ecclesiam ministrat tẽporalia & ordinat illa seu ordinare debet ad finem spiritualis vite. Abusor eni tẽporalium dici dz qui illã nõ ordinat ad vitã spiritualem. Naz sicut cognitio. sensibiliuz deseruit cognitioni intelligibiliuz & ordinatur ad eam ita vsus tẽporalium dẽseruire debet vite spũali & ordinari ad illaz. Etiã pro tanto vt magis dicũt regibus adhibetur vnctio que spiritualitatem designat: & iniungunt i brachijs ad significandũ q eoruz ministerium ad finẽ spiritualis vite pncipaliter ordinari debet. Non tam̃ per hoc talis potestas diceret spiritualis: q2 denominatio debet fieri a fine proximo quẽ intendunt Sicut etiã effect⁹ nõ denominatur a causa remota: sed a ꝓxima nisi acciperemus spũale: put precise diuiditur contra tẽporalẽ: q2 sic finis talis potestatis spũalis dici possz cũ ipsius officium non solũ sit gubernare quantum ad corpora & q̃ztum ad res exteriores que vite corporali deseruiunt. Sed specialius sit inducere populum subiectũ ad virtutes & ad opera virtuosa q̃ deseruire possunt beatitudini illi que in p̃senti vita naturaliter acquiri potest. Que opera pro tanto spiritua li dici possunt: q2 ad animã pertinent que spiritualis est. Sed accipiendo spirituale illõ qõ pertinet ad animam nõ ₰m sua naturalia: sz per gratiam & alia dona que respiciunt beatitudinẽ super nãlem: sic secularis potestas non dicit spiritualis: sed contra ipsam diuiditur. Ipsa enim scõm huiusmodi intendit & intendere dz beatitudinez ad quam perueniri potest per principia naturaliter indita: sed potestas spiritualis intendit beatitudinem super naturalem: que parata est homini ex diuina prouidentia.

Quia tamẽ iste due beatitudines: ita se habent q vna ordinatur ad aliam sicut finis secundarius ad finem principalem: necessario oportet q potestas illa que intendit fi-

nem secundarij obediat ꝛ obsequatur illi que intendit finem ꝑncipalem: quia sicut finis sub fine: ita potestas sub potestate: ꝛ ꝑ consequēs omnia que subduntur sub potestate temporali erunt sub imperio potestatis spiritualis: ꝑut talia tēporalia ad spiritualia ordinanť ꝛ ordinari debent. Jlle ergo qui habꝫ plenum dominiū in corpore mistico ecclesie cuiusmodi est summus pontifex: ꝛ licet inmediate respiciat spiritualia. tamen quia omnia tēporalia ad spiritualia ordinantur: habebit etiam dominiū in temporalibus: quia ea que sunt ad finem debent sumere mensuram ꝛ necessitatem ex ipso fine ex hoc est quod dicit beatus Bernardus ad cōradum imperatorem. Legi quippe: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: ꝛ qui potestati resistit: dei ordīatōi resistit. Quā sententiam cupio vos ꝛ omnibus modis moueo vos custodire: ꝛ in exhibenda reuerentia summe ꝛ apostolice sedi: ꝛ beati petri successor. sicut ipsaꝫ vobis vultis ab vniuerso seruari imperio. Et glo. sup illud psalmis. Et nunc reges ītelligite erudimini qui iudicatis terram. dicit ꝙ christus hic loquitur ad reges terre dicens. Et nūc me constituto rege sicut predixi. Ego autem constitutus sum ab eo rex. Uos reges q iudicatis terrā ne cō tristemi: sꝫ intelligite ꝛ erudimi. expedit. n. vobis vt sub illo scitis a q̄ ē itellectus ꝛ eruditio. Et expedit vt temere nō deuiamini sic̄ illi q nľ li putant se esse subiectos ꝛ domio oīum seruiatis. i. xp̄o. Et si. xp̄o q̄re ꝛ eius vicario quem sui loco ꝑfecit ecclesie. Et si reges ei obedire debēt quare hij omnis qui qualitercunque subsunt regibus. Et vt sit ad vnum dicere omēs reges ꝛ pontifices cuiuscunque status ꝑeminentie existat eius imperio sb̄duntur: quia omnis potestas ꝛ in pontificibus: ꝛ in principibus secularibus deriuatur a potestate christi vicarij. Jn pontificibus quidem secundum eandem rationem ꝛ secundum eundem agendi modum. licet non secundum pulchritudinem: quia non assumuntur ad plenitudinē potestatis: sed ad partem sollicitudinis. Sed in ꝑncipibus secularibus talis potestas deriuatur magis deficienter: quia in eis solum est potestas sup temporalibus: ꝛ est in eis ƀm aliam rationem ꝛ aliū agendi modum quāsit ī pontifice: vt in sequentis capitulis magis videbitur. Ad presens autem solum sit vniuersaliter dictuꝫ: quod potestas summi pontificis se extendit ad spiritualia ꝛ temporalia. Que absolute intelligitur sic fuisse concessa cum dictum fuit Petro. Pasce oues

meas. Et hec ptās lz vna possit sa tis cōuenienter dici in xpi vicario qr cōiter que distinguunt in inferioribus vnica inueniunt in supioribus dr tñ duplex potestas per respcm̄ ad actus diuersos. Nam put exercet actus spūales et administrat spiritualia dr ptās spūalis. put autez impat cōsulit et dirigit in tpalibus dr tēporalis. Que duplex ptās pfigurata dici potest per duo luminaria magna. s. solē et lunam q̄ posuit deus in firmamēto celi. i. in vniuersali ecclesia: vt per luminare maius qd preest dieb'. i. in spūalib' intelligatur ptās spūalis. Sed per luminare min' qd p̄est noctib'. i. in tpalibus intelligaz ptātem tēporalē: qr luna recipit claritatē a sole et ab ipso illuminat et pficitur: ita ptās tēporalis format et pficitur p spūalez qr nulla ptās secularis vera et pfecta est: nisi ratificetur et probet per spūalez. vnde Hugo de sacris xpiane parte. ij. cap. iiij. Spūalis ptās terrenam ptātem instituere habz et formare: et etiā iudicare si bona nō fuerit. Qd bñ pfiguratū dici pt in populo isrl'itico qui figura erat populi xpiani in quo electionez sūmi principis et regis nō cōmisit deus pplo sed sibi reseruauit. vnde in deutro. scribit. Eum constitues regē quē dñus deus tuus elegerit. Hec aūt dei ordinatio in illo pmo declarabatur per pphas aut sacerdotes a quib' in vngebant aliqui i reges Quare et in nouo testō hic proportionaliter fieri hz p sacerdotes spiritualē ptātem hentes. ¶ Est etiā et hec duplex potestas significata per duos gladios: de quib' scribitur Luc. xxij. vt per gladiuz extractum intelligat spūalis quē sūmus pontifex dz habere ad vsum: sed p gladium q in vagina remāsit intelligat ptās in tēporalib' quaz hz ad nutum. Nec per hoc min' perfecte hz talem gladiū materialē quē hēt ptās secularis: quia nobilius ē habere aliqd ad nutum q̄z ad vsum: sicut nobilius est hēre aliqd virtualiter q̄z habere illd formaliter. Solum enim ad in vnitionē quē fecit ptās spūalis monstrando volūtatem suam: qr in vnitio actū voluntatis dicit et suadendo armorum assūptionem contra maleficos principi seculari cui materialis gladius cōmissus est exponēdo etiam diuinā legem in qua precipitur maleficos non patieris viuere debet priceps secularis arma sumere et gladio materiali vti. Et hoc est quod dicit Ber. iiij. lib. de cōsideratione loquēs ad Eugenium papam. qui tu denuo vsurpare gladium temptas quem semel visus es reponere in vaginam. tuus ergo est et ipse euaginandus. Aliogn si nullo modo ad te pertineret: et id dicentib' apl'is ecce gladij duo h nō rñdisset

dñs satis ē: sed nimis vterq; ergo ē ecclesie & spūalis. s. gladius & materialis. sed his quidem ꝑ ecclesia ille vero & ab ecclesia exercendus Ille sacerdotis his militis manu: sed sane ad nutum sacerdotis & ad iussum impatoris.

Capl'm. v. in quo spāliter ꝓbatur q; summus pontifex plenā ptātem hʒ in spūalibus.

Licet alij q̄cunq; prelati ecclesie possint dici capita suorū apostolorū summ⁹ tamē pontifex caput vniuersale est quodam spirituali modo & ipoꝝ & totius ecclesie: & ideo dictus ē pater patrum & pastor pastoꝝ. Et sicut videmus in corpore naturali qd caput dupli cem influxum hʒ respectu mēbrorū vnus quidē influxus ē interior ꝓut a capite d̄riuatur uis motiua & sensitiua ad alia mēbra alius aūt ē exterior ꝭm quādam interiorē gubernationē ꝓut homo ꝑ visum & alios sensus qui sunt in capite dirigitur in exterioribus operationib⁹. Sic dicere possumus de capite mistico vniuersalis ecclesie: q; ipm quodā singulari modo spūaliter oīa membra ecclesie interius dirigere habʒ expiando a culpa & sanctificando per gratiam: & etiā quodāmodo exterius in relaxatione penarum: & in obligatiōe sentētie. Nam expiare a culpa quod fieri hʒ ꝑ claues ecclesie spūaliter cōpetit successori beati petri cui ꝑtās clauium singulariter data est: vt per eum ad alios deriuetur & in ipo date sunt vniuersali ecclesie & nulli possit in esse salus: nisi talibus clauib⁹ se subijciat q̄ ꝭm sui plenitudinem solum sunt apud successorē petri summū pontificem. Unde glo. super illo verbo. Quodcūq; ligaueris super terram &c̄. dicit. Ideo petrus spūaliter claues regni celorū & ꝑncipatū iudiciarie ptātis accepit: vt omnes intelligant credentes per orbem qd quicunq; ab vnitate fidei: vel societatis illius quolibet mō semper ipos segregant: tales nec a uinculis peccatorū absolui: nec ianuam possunt regni celestis igredi. Si ergo sibi competit ꝑncipaliter ab omni culpa purgare: quia sicut eius potestas se extēdit ad omnia loca ad omnem gregē: sic se extendit ad expiationem cuiuslibʒ criminis: quia solius eius est vti claue quam habet in quālibet & super quolibʒ crimine. Unde soli petro querenti a christo. Si peccauerit in me frater meus dimittam ei vsq; septies. Responsum fuit: non dico tibi vsq; septies: sed vsq; septuagies septies. Quod verbum aliqui & magistri exponentes dicunt. Septenarius numerus est numer⁹ vniuersitatis & in seipum multiplicitur significare pōt vniuersorum vniuersa pec-

cata: quia solus petrus & per con/
sequens solus ei' successor potest:
non solum omnia: sed omniũ crimi
na relaxare. Sanctificare etiaȝ per
gratiam: ministerialiter ad ipsum
pertinet: quia status eius fundam̃
tum ẽ & principium totius sanctifi
cationis. & ab eo idem status omĩs
sanctificatio in ecclesia deriuatur.
Ubi enim ẽ dare magis & minus ẽ
dare ibi. vnum maxime tale q est
causa alijs: vt sint talia. licet enim
alij rectores ecclesie qui succedũt
alijs apostolis christi vicarij: di/
cantur iuxta illud quod in prefacti
one dicitur quos operis tui vica/
rios eidem scilicet gregi contulisti
preesse pastores vnus tamẽ est pn/
cipalis vicarius qui principaliter
xp̃i vices gerit in terris a quo om/
nis sanctificatio radicaliter & mi/
nistraliter vniuersali ecclesia pro/
uenit. Quod prefiguratuȝ dici po
test i veteri lege in eo quod Dauid
xxiiij. summes sacerdotes instituit
quib' tamen vnum prefecit. per qd
bene dicit Bernardus q sunt qui/
dem & alij celi ianitores & gregum
pastores. Habent enim alij assigna
tos greges & singuli: singlos. Sed
huic vni sunt vniuersi crediti: nec
tantũmodo ouium sed & pastoruȝ.
¶ Habet etiam istud caput misti
cum super vniuerso grege speciali
ter dirigere ad modũ capitis natu
ralis: speciali quodam modo dire
ctione exteriori: vt in obligatione
sententie & relaxatione penarum.
Nam ipse potest tam forti vinculo
alios excõmunicare & ligare & pri/
uare cõmunione ecclesie: vt a nllo
alio cuiuscũqȝ status & conditionis
existat ab hoc absolui possit nisi in
mortis articulo. Hic ẽ qui per quã
dam excellentiam potest homineȝ
tradere sathane: vt ex tũc ab eo ve
xari possit & spiritualiter & corpora
liter. ¶ Habetur etiã singularem
excellentiã in relaxatione penarũ
cõmunicando fidelibus spiritualẽ
thesaurũ ecclesie cuius ip̃e est pre/
cipuus dispensator. Naȝ sicut i cor
pore naturali videmus q membra
sunt sibi inuicẽ cõmunicatiua & eti
am ꝓpter se inuicem patiunt: quia
patitur oculus & minuitur brachi/
um: dolet caput & purgatur stoma
chus. ¶ Ita q minutio brachij et
purgatio stomachi redundat in ꝑ/
fectum oculi & capitis. multo ma/
gis hoc arbitrari debem' in mem/
bris spiritualib': vt & ip̃a sint mul
to magis ad inuicem communica/
tiua & compassiua: quia cum dicat
quodam diuinum bonum multo
magis reseruari habet in membris
spiritualib' qȝ corporalibus chri/
stus ergo sicut caput corpis misti
ci & sancti: sicut ip̃ius membra ma/
gis cõmunicãt nobis sua bona quã
quodcunqȝ membrorum corpora/
le cuiqȝ membro corporali: & magȝ

sunt in profectum nostrum: passio christi et sanctorum suorum quã sit passio cuiuscunqz membri in profectu alterius membri. Hoc ergo sũmus pontifex nobis de thesauro christi et aliorum sanctorũ communicare et a penis nobis debitis propter peccata absoluere quãdo nos facit partipes passionum ipsorum. Naz multi martyres sunt qui plus substinuerunt de pena quã eorum delicta meruerint. totum autẽ istõ plus cessit in thesaurum ecclesie. cuius thesauri thesaurarius et dispẽsator est summus pontifex. Juxta dictuz beati Joannis crisostomi exponentis illud verbum. Surgens petrus in medio fratrum &c. Est apõ inquit sanctissimum beati apostoli chori camerarius et portarius ipsius christi et eius thesauro. Si ergo aliquis peccator per multos ãnos teneretur penam subire et tenere pro delictis: quia hoc est dicere penitens quasi penam tenens: vt dicit Augustinus in libro de vera et falsa penitentia. potest summus pontifex de thesauro passionis christi: et martyrum cõmunicare huic penitenti: vt sit ab omni tali pena absolutus. Sicut ergo aliquis cum sequeretur remissionez pene: si alius pro eo satis fecisset: ita etiaz et si sibi applicatur satisfactio alterius per eum qui potestatem habet. Et hic modus contingit in indulgẽtijs datis: quia in talibus indulgentijs de pena nihil dimittitur: sed vnius pena alteri computatur. Unde et annus indulgentie tantum valet quãtum penitẽtie secũdum taxationez factam a sacerdote vel a iure vel a iusticia diuina. Jn relaxatione ergo penarum in obligatione sententie in expiando a culpa et in sanctificando per gratiam atqz alij actus spirituales reduci possunt: summus pontifex speciale ministerium tenet: vt non solũ in iurisditione: sed etiam in clauibus ordinis aliquaz prerogatiuam hebeat. Quia licet papa sacramenta que sunt a sa gratie in mutare non possit sicut nec fidem. tamen circa modum dispensandi sacramenta multa ordinare potest. Et potest cõmittere in inferioribus: vt aliqua sacramẽta dispensant et conferant sicut sunt inferiore ad sacramentum confirmationis: qui alias per commissionez factam ab inferiori conferri nõ possent. Bñ ergo dictum est q summus pontifex plenã ptãtẽ hz i spũalibus.

¶ Caplm. vj. in quo ondĩtur qd summus pontifex etiã in tpalibus hz plenitudinem ptãtis.

Licet ex predictis si bene considerent satis inferri possit q pleĩtudo pontificalis potestatis ad temporalia se extendat et ex debito ordĩe vniuersi q de necessitate

requirit q omnia reducant in vnū ac etiam ex ordine finium: quia si/cut finis potestatis temporalis est sub fine potestatis spiritualis: vt superius dictuz ē: ita potestas sub potestate. Potest tamē nihilomi/nus hoc idem in presenti capitulo triplici via ostendi. Quarū prima sumitur ex vniuersali regimine re rum. Secunda ex speciali regimie hominū. Sed tertia ex pēminentia potestatis spiritualis ad potesta/tem tēporalem. ¶ Prima via su/mi potest ex verbis dyonisij in an/gelica yerer. dicētis q lex diuini/tatis est infima per media in sup/prema reducere ⁊ si infima reduce retur in medietate in supprema: et sicut media talis lex dinitatis non seruaretur. Duas ergo potestates q̄ sunt in ecclesia ex ipo ordine vni uersali rerum cōcludimus ordina/tas debere esse. nec ordinate essent nisi vna essz sub alia: ⁊ vna reduce retur in supprema p aliā iuxta sen tentiam Augu. dicētis. iij. de trini/tate ca. iiij. q quēadmodum corpo ra grossiora ⁊ inferiora per subtili ora ⁊ potētiora quodam ordine re/guntur: ita omnia corpora per spi/ritū: ⁊ vniuersa creatura per crea/torez suū. Omnia ergo creata quo dam ordine reducuntur in deum: ita q vbi erūt varia ⁊ diuersa regi mina oz q iferi⁹ regimē reducat in superius: ⁊ quodaz ordine totū re/ducatur in ducez. Ita q domini tē porales inferiores reducent in do minos tēporales superiores: ⁊ vni uersaliter tēporaliter dominantes reduci debet in spirituale domini/um. Et si dicat ad hoc q pncipes debent esse subiecti potestati spiri tuali ⁊ iporuz dominiū. bene debz reduci in dominiū spirituale. hoc tamen intelligi debet spiritualiter tantū ⁊ in spūalib⁹ non tamē tēpo/raliter ⁊ in tēporalib⁹ talis respon sio non euacuat virtutē rationis fa cte. Nam si solum spiritualiter re ges ⁊ principes subessent ecclesie iam non esset potestas sub potesta te: nec temporalia spiritualibus nec reduceretur infima in suppma per media sicut lex diuinitatis re/quirit. Unde sicut omnia corpora etiaz in meo q̄ corpora subsunt spi ritibus ⁊ recognoscūt spiritus esse supra se: sic temporaliter dominā/tes etiam vt tēporaliter dominan/tur debent subesse spirituali dn̄io ⁊ recognoscere suū superiorem xpi vicarium spiritualiter dominantē

¶ Secunda via que sumit ex spe ciali regimine hoīum talis est. Si cut homo quia constitutus ē ex du plici substātia. s. anima ⁊ corpore: indiget duplici cibo corporali. s. et spirituali iuxta dictū saluatoris no stri: non in solo pane viuit hō. ita etiam indiget regimie duplicis po testatis; quarū vna respicit corpo

ra ⁊ infert corporales pe͂as alia re spicit animas ⁊ infert spirituales penas: vt excõmunicationem ⁊ separationē ab ecclesia. Sicut ergo spũs ordinatus est ad dirigendū corpus: ⁊ corpus ē. ⁊ esse debet sub spiritu in homie bene ordinato: ita ⁊ potestas spiritualis ordinata est ad dirigendum temporalem: ⁊ tēporalis debet sibi subesse ⁊ obedire. Si enim ex anima ⁊ corpore nõ fieret aliquid vnum ⁊ corpus non ordinaret̄ ad animā ⁊ esset sub anima aparentiā haberet si diceret ꝙ iste due potestates sunt diuerse et vna ad aliam non ordinat̄. Sed qr ex anima ⁊ corpore fit vnū ⁊ corpꝰ ordinatur ad animam: ⁊ ē sub anima: ita ⁊ isti duo gladij siū iste due potestates que ordinate sunt ꝓ salute hominum vna ordinat̄ ad aliam ⁊ est sub alia ⁊ dirigi ⁊ corrigi debet ab alia: vt sic vere possit dici ꝙ sicut christus a quo vtraqꝫ potestas dependet caput est secūdū animas ⁊ ſm corpora: ita ⁊ eius vicarius potestatem habebit: nõ solum super animabꝰ ⁊ super hijs q̄ animas respiciuntur: sed etiā sup corporibus: ⁊ sup temporalibus q̄ spirituali vite deseruiunt. ¶ Tertia autem ratio que sumitur ex preeminentia harum duarū ptātū ad inuicem talis est. ¶ Potestas spiritualis precedit potestatem temporalem non solum tempore ⁊ dignitate: sed etiā casualitate: vt dictū est. Sꝫ q̄ sic se causalitate precedūt vnum continetur in alio sicut inferius in suo superiori: ⁊ sicut causatum in sua causa. Sed que sunt inferiorum continentur in suis superioribus: ⁊ que sunt causatorū cõtinentur in suis causis. ¶ Potestas ergo temporalis continebitur in potestate spirituali. Cui ergo concessa est potestas spiritualis concessa ē ⁊ temporalis que in ipsa cõtinentur: quia cui cõceditur principale conceditur ⁊ accessorium qđ ad principia necessario consequitur ⁊ in ipso continetur: sicut est in proposito. ¶ Hanc autem potestatem licꝫ non habeat eo modo princeps spiritualis quo habꝫ ꝑnceps temporalis habet tamen eam modo perfectiori ⁊ excellentiori: quia si non habet eam: vt eius opera immediate exerceat nisi ī certis ⁊ determinatis casibus. habet tamen eam excellentius quia imparando dirigendo ⁊ corrigendo. Et possūt hee due ratões confirmari ex quodamꝰ quasi cõmuni dicto. Dicunt enim doctores satis cõmuniter ꝙ spiritualis potestas: potestatē tēporalem iudicare potest ratione delicti ⁊ eam requirē pro defensione ecclesie: ex quibus dictis satis videtur sequi ꝙ in temporalibus ei subijciatur quia ⁊ ipsa potestas temporalis non plus videtur pos

se de iure cōmuni in sibi subiectos nisi ratione delicti animaduertere ꝛ exactiones facere non pro libito voluntatis: sed pro bono statu rei publice. Ex qbus omnibus satis videt̄ esse conclusum. ꝙ etiam in tēporalibus summ⁹ pontifex plenaꝫ potestatem habꝫ iuxta illud quod habet̄. xxij. d. c. omnes vbi dicit̄ ꝙ ecclesiam solus ille fundauit scilꝫ xp̄s ꝛ supra petraꝫ fidei mox nascētis erexit qui beato petro eterne vite clauigero terreni simul ꝛ celestis impij iura cōmisit. ¶ Si enim nō ita esset ꝙ summus pontifex vterqꝫ gladium habere imperfectior essꝫ sacerdos in lege gratie qꝫ fuerit in lege nature: vel etiam in lege moysi. Naꝫ de Melchisedech legitur ī Geñ. ꝙ cū hoc quod erat sacerdos dei altissimi: erat etiā rex. De moyse etiam cum ꝙ officium regis exercebat licet rex non diceretur legitimus ꝙ sacerdos erat: iuxta illō ps Moyses ꝛ Aaron in sacerdotibus eius: qꝛ lꝫ officium sacerdotis non exerceret in offerēdo hostias offerebas tamē vota ppl'i. Et ideo ysidorus lib. de psonis ecclesiasticis: q̄rens cuius figuram faciebat moyses. Si enim filij Aaron p̄sbyterorum figurā faciebant. Aaron autē summi sacerdotis. Moyses autez quē p̄figurabat. ꝛ rn̄det ꝙ in dubitant per oīa xp̄um qui fuit rex ꝛ sacerdos ꝛ mediator dei ꝛ hominuꝫ

qui⁹ est verus dux ꝛ pplor̄ verus p̄nceps sacerdotum ꝛ dn̄s pontificis. Si ergo dicere nolimus sicut nec debem⁹ ꝙ sacerdos imꝑfectior sit in statu gratie qꝫ fuerit in stantibus illis qui non erant gratie affirmemus summū pontificeꝫ vtrunqꝫ gladiuꝫ hēre. ¶ Et si querat̄ quādo ꝛ quomodo talis ptās in tpalibus cōcessa fuit petro: dicendū ꝙ ex pluribus p̄rogatis sibi a christo spāliter collatis ꝛ ex multis ꝑm oībus ad ipm singulariter directis h̄ colligi possit. Nam sibi dictum est a xp̄o. Tu vocaberis cephas: sibi dictuꝫ est: pasce oues meas: sibi dictum est: cōfirma fratres meos: sibi etiā collate sunt claues regni celorum: ꝛ vt dictū est. cui cōmittitur p̄ncipale cōmittit̄ ꝛ accessoriū ꝛ spiritualiter quando tale accessorium cōtinetur p̄ncipali sicut inferius in supioris ꝙ ꝓtingit in presenti materia. ¶ Est tn̄ diligenter ꝯsiderandū ꝙ hmōi tpalia alit̄ s̄bsunt ptāti tpali: ꝛ aliter spūali. Nā tpali s̄bsūt in mediate quātum ad imediatam dispensatōnem ꝛ administrationē: sed spūali subsunt quātum ad principalem ordinationem: quia vt liberius talis ptās vacare possit spiritualibus opib⁹ ad que principaliter ordinata est: decens non ē: vt in mediate se occupet circa se occupet circa exercitium temporalium nisi in casu necessitatis dirigēdo cō

ſuadendo ⁊ imperādo. Et hoc eſt ꝙ dicit Bernardus in libro de conſe cratione ad Eugeniū papā. Indi/ gne ibi vſurpas tu apoſtolicꝰ offici um vile ⁊ gradū cōtemptibilium: vocat ꝯtemptibiles illos qui ſunt minoris meriti ⁊ inferioris gradus qꝛ vt ſubiungit apoſtolus epiſco/ pum inſtruens ait. Nemo militas deo implicat ſe negocijs ſeclaribꝰ: vbi aliquādo vt conuenienter ait idem Bernar. aliquis apoſtolorū iudex ſedit hominū: aut diuiſor ter minorū ante diſtributor terrarum xp̄s etiam ait. Quis me conſtituit iudicē ſup vos. Non ergo tranſgre diaris terminos quos poſuerūt pa tres tui. Nihilominꝰ tamē cōuenie ter. idē Bernardus dicit mihi. nō videtur bonꝰ extimator rerū q in/ dignū putat ap̄lis ſeu apoſtolicis iuris nō iudicare de talibus quibꝰ datum eſt iudiciū in maiora. Si er/ go regulariter de talibꝰ tēporalibꝰ poteſtas ſpūalis itromittere ſe nō dicitur expediens tam̄ ē: vt de tali bus ſe intromittat in caſu directio nis ⁊ neceſſitatis. ¶ Et ſi dicatur ꝙ xp̄s: nec etiā beatus petrus talē ptātem tēporalem aliquando exer cuerunt: qꝛ xp̄s dixit in Joāne. Re gnū meum non ē de hoc mondo di ci pōt ꝙ hoc fecerūt ad edificatio/ nem eccleſie ⁊ virorū eccleſiaſtico rū: vt darent eis exēplum declinā

di implicationē ⁊ ſolicitudinem re rum tēporaliū: vt in ſpiritualibus ⁊ portioribus liberius poſſent in/ tendere. Sed licet illi talem pote/ ſtatem nō exercuerūt non tam̄ ipaꝫ poſteriores ⁊ ſucceſſores indebite ⁊ icōgrue aliquādo exercere dicū tur quādo hoc viderint expedire. Nam xp̄s ⁊ etiam apoſtoli mlta ſe quenda ⁊ ordināda dimiſerūt ſuis ſucceſſoribꝰ ſm̄ diuerſa tēpora ⁊ di uerſus ſtatus eccleſie: que ipſi per ſeipſos tūc non executi ſunt nec or dinauerūt: qꝛ nec protunc opꝰ erat vt pulchre ponit Auguſtinꝰ in epi ſtola ad comitē bonifacium: vt ſu/ pra dictū fuit. Quod vt clarꝰ fiat inducenda ſunt verba Augu. in ꝓ pria forma dicentis ſic. Quod eni dicunt q contra ſuas in pietates le ges iuſtas inſtitui nolunt nō petiſ/ ſe a regibus terre apoſtolos talia nec contra aliquos regū auxilium vocaſſe. non cōſiderant aliud tunc non fuiſſe tēpus ⁊ omnia ſuis tem/ poribꝰ agi. Qui enim in epiſcopū tunc crediderat imperator qui ei ꝓ prietate contra impietatem leges ferendo ſeuiret qn̄ adhuc illud ꝓ/ pheticum complebatur. Quare fremuerūt gentes: ⁊ populi medi/ cati ſunt in ania. Aſtitere reges ter re ⁊ principes conuenerunt in vnū aduerſus dominū ⁊ aduerſus chri ſtum eius. Nondū autē agebatur

q̄ in eodez p̄s. ¶Paulo post dicitur Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terraz. Seruite domino in timore ⁊ exultate ei cū tremore. Quomodo ergo reges seruiunt domino in timore: nisi ea q̄ cō-tra iussa dn̄i sunt religiosa se veritate ꝓhibendo atq̄z plectendo. aliter enim seruit quia homo ē. aliter quia rex est. Quia enim homo est: seruit viuēdo fideliter q̄z vero rex ē seruit: leges iuxta p̄cipiētes ⁊ cō-traria ꝓhibentes conuenienti vigore santiendo sicut seruiuit Ezechias ⁊ tēpla ydolorū ⁊ illa excelsa que contra dei p̄cepta fuerāt cō-structa destruēdo. In hoc ergo seruiunt dn̄o: reges inquantū sunt reges cum ea faciunt ad seruiendunt q̄ non possunt facere nisi reges. Cū itaq̄z nondūz reges dn̄o seruirent tp̄ibus ap̄lorum: sed adhuc meditarētur in ania aduersus eum ⁊ aduersus xp̄m eius non vtiq̄z: vtique tunc possent impietates legib⁹ ꝓhiberi sed potius exerceri. sic eniz ordo tp̄orū voluebatur: vt ⁊ iudei p̄dicatores xp̄i occiderent putantes se obsequiū deo facere sicut p̄dixerat xp̄us ⁊ gentes fremuerunt aduersus xp̄ianos ⁊ omnes patiētia martyrum vinceret. ¶Postea vero cūz cepit impleri q̄ scriptum ē: ⁊ adorabunt eū omnes reges terre omnes gentes seruient ei. quis mente sobrius dicat nolite curare in regno vestro a quo teneatur: vel oppugnet ecclesia domini nostri non ad vos pertinet. Ex quibus verbis Augu. satis apparet quod plura non exercuerunt apostoli que successores ip̄orum decenter exercent ꝓpter diuersam cōditionem tēporum.

¶ Cap̄lm. vij. in quo adducūtur aliqua motiua nitentium ꝓbare q̄ summ⁹ pontifex plenā p̄tātem non h̄z in temporalibus.

Non obstantibus ratō-nibus ⁊ apertis auctoritatibus q̄ī premissis capitulis ponebantur ostendentibus q̄ potestas summi pontificis ad temporalia se extendat sunt. non nulli de suo ingenio presumentes qui dicunt q̄ sicut in veteri testamento reges erant subiecti sacerdotibus solum quātum ad spiritualia. Unde ab eis in vngebantur ⁊ instruebantur. non autem quātum ad tēporalia: quia potestatem temporalem ab eis nō recognoscebant. Immo magis econuerso in temporalibus ipsi sacerdotes subdebantur regibus: sicut reges subditi erant sacerdotibus in spiritualibus. Sicut etiam vt dicunt debet esse in nouo testō quod est in veeteri significatum ⁊ p̄figuratum: q̄z omīa in figura contingebant illis: vt potestas spiritualis sic ordinata sit ad spiritualia. non

super illis tpalibus que sunt regū ꝛ pncipum intromittere se nō de/beat nec possit: sed solū intromittere se potest de illis tpalib⁹ que i mediate spūalibus sunt annexa: sicut sunt ecclesiastica beneficia ꝛ alia q̄cunqꝫ tēporalia quocūqꝫ modo ad ecclesiam in mediate ptinentia cuꝫ solum in cāis spūalibus ptās tem/poralis sit ptāti tpali subiecta. Q̄d nituntur multipliciter probare.

¶ Primo sic nulla ptās extendit se ad ea que non sunt sui ordinis. sꝫ tpalia sunt extra ordinem spūalis ptātis. ergo spiritualis ptās ad il/la non se extendit. ¶ Preterea iste due ptātes sunt distincte ꝛ vtraqꝫ sic in mediate est a deo q̄ vna in aliam nō reducitur: q꞉ impiū a solo deo est ꝛ a solo deo habet̄ sic inuit̄ xx. q. iiij. capi. quesitum ergo ptās spūalis ad tēporalitatē illam q̄ im/perium respicit non se extendit.

¶ Preterea d iure ab ipatore nō potest appellari ad papā: sicut habetur extra de appellatōnib⁹. hoc aūt nō esset si talis potestas tpalis eēt sub spūali. ¶ Preterea ecclesia recognoscit tēporalia a princi/pibus secularib⁹. vnde ꝛ tributuꝫ soluit ecclesia impatori: vt habet̄ i xi. q. i. c. magnum. ¶ Preterea si summus pontifex hꝫ ptātem in spiritualib⁹ ꝛ tēporalibus videtur q̄ potestas tpalis supfluat: ꝛ frustra sit. deus āt ꝛ natura nihil facit frustra. ergo huiusmōi tpalia ad potestatem tēporalem spūalem nō pertinent. ¶ Preterea cui nō competit vti materiali gladio non hꝫ po/testatē tēporalem: sed spūalem potestatē non cōpeti vti materiali gladio: sed solum hoc cōpetit tēporali potestati ꝫm q̄d dicit glo. sup illo verbo ad Ro. Non sine causa gla/dium portat q̄d intelligenduꝫ ē de temporali potestate que hꝫ gladiū ad puniendū corporaliter malos.

¶ Preterea ꝫm Hugo. in lib. de sacramētis. Spiritualis potestas: nō ideo p̄sidet: vt terrene in suo iure p̄iudiciū faciat: sicut ip̄a terrena potestas q̄ spirituali debet̄ nunq̄ꝫ sine culpa vsurpat. p̄iudiciū autēꝫ faceret si de temporalib⁹ pertinentibus ad temporalē ptātem se in/tromitteret ergo talia tēporalia ad spiritualem non pertinēt. ¶ Preterea beatus Ber. in lib. de ꝯsola/tione ad eugeniuꝫ papā loquēs de impialib⁹ insignijs ꝛ ornatib⁹: seu apparatib⁹ dicit q̄ sūm⁹ pontifex i talib⁹ nō succedit petro sed ꝯstāti/no. ergo iure dīno nō cōpetit petro sed successoribus tpalis potestas.

¶ Preterea vicari⁹ vt iuriste dicunt nō hꝫ totā illā ptātē quā hꝫ il/le cui⁹ est vicari⁹. Sꝫ papa ē vica/rius xpi. nō ḡ hēbit totā illā ptāteꝫ quā hūit xp̄s. Sꝫ ptās illa q̄ in xp̄o fuit vnita ꝛ extendebat se ad spūalia ꝛ tpalia diuisim ꝛ ptial̄r cōicata

est hoībus.ita q̄ summo pontifici
cōicata est ptās i spūalib⁹:in qbus
pōt vicarius. Sed pncipi seculari
cōicata ē ptās in spūalib⁹:ꝛ ẜꝫ hoc
dicet᷑ vicari⁹ xpi i tpalib⁹. ¶ Pre
terea glo.sup illō ps. Tibi soli pec
caui dicit rex oībus est supior.ꝛ iō
a deo tm̄ q est maior eo ē puniēdus
Si qs enī de pplo peccaui deo pec
cauit ꝛ regi.ꝛ ideo a rege puniēdus
ē. Rex ṽo non hꝫ hoīeꝫ q sua facta
diiudicet ex quo videt᷑ sequi q̄ eti
am rōne delicti nō possit ptās spiri
tualis de regibus ꝛ principib⁹ tpa
libus se intromittere.

¶ Capl'm.viij.in quo soluunt᷑ rō
nes ꝛ motiua ītentiū ꝓbare q̄ sū
mus pontifex in tpalibus nō habꝫ
plenitudinem ptātis.

RAtionib⁹ ꝛ motiuis ni
tentiū ꝓbare q̄ sūmus
pontifex in tpalib⁹ ple
nam ptātem nō hꝫ non obstantib⁹:
absolute dicēdū ē sicut supius dice
batur q̄ loquendo de ptāte spūali
plenaria q̄ solū est i sūmo pontifi
ce q̄ ipe plenitudinē ptātis hꝫ ꝛ in
spūalibus ꝛ in tpalib⁹. Secus ē de
ptāte spūali alioꝝ pontificū: qui p̄
sunt determinatis eccl'ijs:qꝛ talib⁹
ptātibus quātūcunqꝫ spūalis sint
regul'r loquendo secularis ptās nō
videt᷑ esse subiecta tēporaliter ꝛ in
hijs que ptinent ad bonū ciuile: sꝫ
solum spūaliter:ꝛ in hijs que dire
cte respiciunt salutē aīe. vnde in ci-
uilibus ꝛ tpalib⁹ magis obediēdū
est tali ptāti tēporali. Sed in tēpo-
ralibus ꝛ in hijs q̄ directe respici-
unt salutē aīe magis obedienduꝫ ē
pontifici. Secus aūt est de ptāte sū
mi pontificis. q̄ sup spūalib⁹ ꝛ tpa
libus vl'e regimē hꝫ:nō solū iure nāl
li ꝛ diuino: vt supra ꝓbatū est: sꝫ ēt
iure humano ex cōcessione a ꝯstan
tino iperatore facta:q monarchiaꝫ
tenebat impij. Que tn̄ ꝯstantini cō
cessio facta beato siluestro eiusque
successorib⁹ cū concessit eis regimē
terrenū:ꝛ tēporalia insignia ꝛ offi-
cia nihil aliud videt᷑ fuisse:qꝫ iuris
diuini declaratio:ꝛ q̄dam etiā co-
operatio ordinata ex diuina ꝓuidē
tia:in cuius manu est cor regū:quia
ẜm sententiā sapientis. Cor regis i
manu dn̄i quocūqꝫ voluerit ṽtet il
lud: vt ptātem quā hēbat xpi vica
rius iure diuino liberi⁹ ipsā exerce
re posset de facto qꝫ ante tempora
imperatoris p̄dicti ꝓpter tyranno
rum persecutionē exercere non po
terat. Uel etiā dici posset q̄ ex hu-
iusmodi cōcessione summus ponti
fex magis in mediate se intromitte
re potest de tēporalib⁹. Quod pa
tet ex hoc quia cum vacat imperiū
in mediatā iurisditionem exercet:
ꝛ exercere debet in rebus tēporali
bus ad imperium pertinentib⁹: sꝫ
etiam alias de talib⁹ temporalib⁹
se itromittere possit ꝛ debeat sicut

ex pluribꝰ dictis superius satis ma nifestū est: ⁊ manifestius fiet ex so/ lutione eorū que dicta sunt in con/ trarium. ¶ Et primo ad illud qđ fundamētaliter adducebaꝛ de ve/ teri testamēto dicendū est ꝙ sacer/ dotiū veteris legis: licet esset figu/ ra sacerdotij noue legis. ab eo tam̄ ml'tipliciter deficiebat qꝛ sacerdo tium illud erat carnale: ⁊ per car/ nalez ꝓpagationē succedebat quā docūqȝ ad spiritualia obsequia or dinatum esset. In xp̄o etiam ꝓmit/ tebantur tēporalia in mercedē iux/ ta illud Isa. i. Si volueritis ⁊ au/ dieritis me bona terre comedetis. Sed sacerdotiuz noui testamēti nō est per successionē carnalem. Et in ip̄o principaliter ꝓmittunꝛ eterna tēporalia autem solū addunꝛ in sb̄ stantatione iuxta illud euangelij. Primū querite regnum dei ⁊ iusti ciam eius: ⁊ hec omnia addiciētur vobis. Ipsi etiam potestatē nō ha bebant iudicandi in spiritualibus: sed in aliqbus que erant spirituali um figura sicut iudicare īter lepraȝ ⁊ mundum ⁊ īmundum ⁊ similia. Et ideo mirādum nō est si in vete ri testamēto sacerdotes in tp̄alibus subdebantur potestati terrene: qꝛ tunc summa potestas erat potestas tēporalis. Sed in nouo testamēto vbi principaliter ꝓmittunꝛ eterna ⁊ spiritualia solum addunꝛ in sub/ stantione supprema potestas erit

potestas spiritualis: cui necessario subiecta poniꝛ spiritualia ⁊ tempo ralia. Et ꝓpter hoc sacerdotiū ve teris legis tanqȝ carnale ⁊ imper/ fectū fuit temporale ⁊ finez habuit Sacerdotiū aūt noue legis ꝙ est sa cerdotium xp̄i ⁊ eternum: vt quili bet sacerdos in noua lege dicatur sacerdos ꝭm ordinē melchisadech qui ordo ꝑpetuum erit: ⁊ nō ꝭm or/ dinem Aaron qui erat auferendus Non ergo seqtur si in veteri testa/ mento sacerdotes subiecti erāt re gibus in tp̄alibꝰ: ꝙ propter hoc sic debeat dici in nouo. ¶ Tunc cō/ sequēter rn̄dendum est ad illa que adducebanꝛ in cōtrariū. Nā cū pri mo arguebatur ꝙ nl'la potestas ex tendit se ⁊c̄. ¶ Dicēdum est ꝙ ta/ les ordines nō sic sunt diuersi qui vnus reducatur in aliū sicut ordo corporalium. Alius est ab ordine spiritualiū: ⁊ tn̄ ordo tēporaliuz sb̄ est ordini sp̄ualiuȝ: ⁊ ordinatur ad ipsum. Sic suo modo est de p̄tāte tp̄ali ⁊ spirituali: qꝛ vna sub est al/ teri ⁊ subseruit ei: ita ꝙ non solum dignitate: sed etiā causalitate vna est sub alia: ⁊ qꝛ que sunt causato/ rum pre insunt causis: vt dicit dyo nisius de diuino. potestas spiritua lis continebitur in potestate spiri/ tuali supprema. Sunt ergo distin/ cte potestates ꝭm se. non tamē sunt distincte secundum primariam au ctoritatem: qꝛ vtraqȝ vni conuenit.

¶ Ad aliud cũ dicebat̃ q̄ iste sũt
due ptãtes distincte ꝛ vtraq̃ȝ ĩme-
diate est a deo: dicẽduȝ q̄ verũ ẽ q̄
sunt disticte. vna tñ reducit̃ ad ali
am sicut ad cãȝ vtraqȝ tñ ĩ mediate
est a deo: ꝛ vt hic clarius videat̃ cõ
sciderandũ ẽ q̄ sicut hũana nã nãl'r
ad socialẽ vitã: q2 hõ nãliter ẽ aĩal
sociale ꝛ politicũ: ita nãliter incli-
natur ad regimẽ: ꝛ ad h̃ vt ab alio
regat̃. q2 ꝑꝑ ignorantiã hoĩuȝ ꝛ ma
litiã volũtatis expedit in hoĩb' cẽ
aliquos q sint aliorũ rectores ꝑ q̊s
ignorãtes dirigant̃: ꝛ peccãtes co-
hibeant̃. Et q2 hic ĩchoatiue hȝ cẽ
a nãli hoĩum inclinatiõe: ꝛ op' nãe
ẽ opus nãe dei. iõ talis ptãs dr̃ ex
diuina institutõe: ꝛ impiũ dicit̃ a so
lo deo: q2 eoipso q̄ op' nãe est op'
dei iuxta illud qδ dcm̃ ẽ ipsis regi-
bus. Sap. vj. Data est a dño ptãs
vobis ꝛ vr̃ ab altissimo dño ꝑficiẽ
tñ ꝛ formal'r hȝ cẽ talis ptãs a ptã-
te spũali que ẽ ꝑ grãm ꝛ a deo quo
dam spãli mõ deriuat̃. vñ ꝛ vnctio
adhibet̃ regib' ꝛ xp̃ianis in signuȝ
ratificatiõis ꝛ approbatiõis: q2 sic̃
ꝑ ministeriũ spũalis ptãtis fit aliqſ
xp̃ianus: ita eiusdẽ ministerio dȝ fi
eri aliqs cõpletiue ꝓnceps xp̃iano
rũ. ¶ Vel ẽt possit dici q̄ dato qδ
impiũ sit a deo. ita q̄ nõ hẽat̃ huma
na auctoritate: nõ tñ seqtur q̄ nõ sit
a papa q vices deo tȝ in terris: nõ
tñ ita ẽ de auctoritate spũali supp̃-
ma q̃ sic est a deo: ꝛ ex dĩna institu-
tione: vt a nulla alia auctoritate su
periori ꝑfici vl' formari hẽat. A so
lo ergo deo est impiũ ẜȝ cẽ informe
ꝛ impfectũ: ꝛ ẜm cẽ formatũ ꝛ ꝑfe-
ctuȝ ẽ a deo mediantib' illis q hẽnt
spũalem ptãteȝ in eccl'ia. vñ ꝛ ptãs
humana apδ infideles de qua mi-
nus q̃tumcũqȝ vr̃ sic ex inclinatõe
nãe ꝛ possit dici legima si ꝯpleat̃ ꝛ
in effectũ ponat̃ ex cõi cõdito ꝛ cõ-
sensu illoꝝ ad quos ꝑtinet ordina-
re semꝑ tñ in formis dicet̃: q2 ꝑ spũ
alem ptãteȝ nõ est approbata ꝛ ra
tificata. grã enĩ hȝ ꝑficere ꝛ forma-
re nãm. ¶ Considerandũ tñ est q̄
cũ dicim' impiũ siue regimẽ a solo
deo hẽri. hoc intelligẽdũ est altero
duoꝝ modoꝝ. Quia vel a deo ꝓui
dente sicut sunt regimina bona quẽ
admodũ acq̃rendi: ꝛ q̃tum ad vsũ
quãtũ ad modũ acq̃rendi: qm̃ legi
time acq̃sita sunt: vt in lege nãe ex
cõi ꝯdito ꝛ consensu multitudinis:
ꝛ in lege mosayca ex spãli dei ordi
natiõe: ꝛ in lege xp̃iana ex institu-
tione illoꝝ q vicẽ dei gerũt in terr̃ȝ
quẽadmoȝ ẽt ad vsũ qñ tali adepto
regimine ꝯtingit aliq̊s recte ꝛ de-
bite vti. ¶ Vel secũdo dicunt̃ ta
lia regimina cẽ a deo nõ ꝓuidẽte: sȝ
magȝ ꝑmittẽte sic̃ mala regimĩa quẽ
admodũ ad vtrũqȝ: ꝛ quẽadmodũ
acq̃rẽdi: ꝛ quẽadmodũ ad vsũ qñ ĩ
talib' vtrũqȝ eoꝝ vel alterũ deficit
q̃ regimĩa aliqñ de' ꝑmittit ꝑꝑ pctã
ppl'oꝝ: vel ad ꝓbatiõem bonorum

vel etiã ad punitiõez malo℞. Que pmissio pro loco ⁊ tẽpoꝛe iusta dici dꝫ ẜm ꝙ pulchꝛe ponit glo. ſup il lo ꝟbo apl'i. non eſt ptãs niſi a deo iniuſtũ inquit nõ eſt: vt ipꝛobis ac cipientib⁹ nocendi. poteſtatẽ bono rum patientia ꝓbeť: ⁊ malo℞ iniq̄ tas puniať. Nam per ptãtez diabo lo traditã. ⁊ Job ꝓbatus eſt vt iu ſtus apparẽt: ⁊ Petr⁹ tẽptatus ne de ſe pſumerz: ⁊ Paulus colaphi zatus ne ſe extolleret: ⁊ iudas dã natus: vt ſe ſuſpenderet. Et ſic do min⁹ iniuſtã ptãtez ſepe regnare ꝑ mittit: vt ex ipſa aliq̃d bonũ elicia tur. Et ẜm hoc regimina oĩa ⁊ po teſtates oẽs a deo eẽ dicũt: lꝫ diuer ſimode. Unde ⁊ ipſi Pilato dixit dñs. Non hẽres in me ptãtem niſi ꝓmũ datum eſſet deſup. Et ſi tales aliq̃n dicãtur regnare: non ex deo exponẽduꝫ ẽ: q2 nõ deo operante ſꝫ ſolũ permittẽte. ¶ Ad aliud cuꝫ dicebať de appellatiõe dicendum ꝙ verũ eſt in differenter in aliq̄buſ tñ caſibus ⁊ q̄õnibus arduis bene põt appellari. Et ſi dicať i iure ꝙ tpalia non ſubſunt iuriſditiõis pa pe. hic intelligẽdum eſt queãdmo dum in mediatã ⁊ regularez execu tionẽ. Quã etiam executionẽ in me diatã aliq̃n exercet: ⁊ exercere põt vt rõne delicti: ⁊ q̄n aliquid fuerit ambiguũ ⁊ difficile ⁊ q̄n impiũ va cat: ⁊ in plurib⁹ alijs caſib⁹ q̄ in iu re notanť: ⁊ adhuc notari poſſent

¶ Ad aliud cum dicebať ꝙ eccle ſia recognoſcit tẽpoꝛalia: ⁊ tunc di cendũ ꝙ verũ eſt quãtum ad in me diatam executionẽ. non tañ queãd modum ad principalem ptãtez: q2 talem ptãtem ſecularis ꝑnceps dꝫ recognoſcere a papa. Et iſta duo ſtant ſimul ꝙ ſecularis pꝛiceps po teſtatem ſuper tempoꝛalib⁹ a pa pa recipiat: ⁊ tañ in mediatã exe cutionẽ que ad talem ptãtem ſequi tur. aliquando recognoſcat papa a ꝑncipe ſeculari. Nam ſicut vide mus ꝙ rex poſſet a ſuo milite aliq̄ tempoꝛalia recognoſcere ſi ius ꝙ haberet miles in tempoꝛalibus re gi donaret. Sicut etiam ſuo modo põt eccleſia ab impio: ⁊ regib⁹ ⁊ ꝑn cipibus tẽpoꝛalia recognoſcere: ſi ius ꝙ in eis habent eccleſie donẽt. ¶ Et ad illud quod dicitur de tri buto dicendũ ꝙ eccleſia non ſoluit tributum impatoꝛi in recognitiõez dñij. Sꝫ pro pace ⁊ quiete qua de bet eccleſiam tueri ⁊ defenſare. vñ magis ſoluit tributum ſicut quod dam ſtipendium: vt talia bona tẽ poꝛalia tueať ꝙ̄ in recognitionem dñij. ¶ Ad aliud cum dicebatur ꝙ poteſtas tẽpoꝛalis ſuperflueret: dicendum ꝙ non ꝓpter hoc ſuper fluit. ymmo neceſſario req̄ritur ad hoc vt ptãs ſpũalis nõ intẽdat opi bus viliorib⁹: ſꝫ ſit liberioꝛ ad va candũ ſpũalib⁹: ⁊ pp adminiſtratõ nem tpaliũ: ⁊ inferio℞ non ipediať

a gubernatione spūali ꝛ superiorꝝ. ¶ Ad aliud cū dicebaẜ q̄ sicut si bi non cōpetit vti gladio materiali ita nō videẜ hēre ptātem tpalez. di cendum sicut dicit Ber. ad Euge- nium papaȝ q̄ si nullo mō gladius māl'is ad ecclesiam ptineret dicen tibus apl'is. Ecce gladij duo. hoc non rn̄disset dn̄s satis est: sȝ nimis est. vtrūq̄ȝ ergo gladium hȝ eccle- sia sicut vtrāq̄ȝ hȝ ptātem: aliter tn̄ ꝛ aliter: qꝛ gladium spūalem habȝ ad vsum sed māl'e ad nutuȝ sicut su perius declaratum fuit. In cuius signum in benedictione ꝛ coronati one impatoris sūmus pontifex su- mit gladium vaginatū de altari ꝛ tradit ipm̄ impatori dicens. Acci- pite gladiuȝ desup bt̄i petri corpo re sumptū per manus nr̄as lȝ indi gnas vice tn̄ ꝛ auctoritate sanctorꝝ aplorꝝ cōsecratas impialiter tibi cō cessum ad vindictaȝ malorꝝ v̄o lau dem bonorū. Et simil'r accingit illi ensem dicēs. Accingere gladiū tu um sup femur tuū potētissime ꝛ at- tende q̄ sancti nō in gladio sed per fidem vicerunt regna. In quibus verbis satis innuiẜ q̄ summ⁹ pon- tifex vtrūq̄ȝ gladium hȝ aliter ꝛ tn̄ aliter. ¶ Ad aliud cum diceba- tur q̄ tunc potestas spiritualis ter rene potestati p̄iudicium facere. di cendum q̄ ptās spiritualis nullum p̄iudiciuȝ facit ptāti temporali: sed ipsam dirigit ꝛ corrigit in agendis cuȝ sua ptāte abutitur. Immo ma- gis tunc exercet qđ sibi deberet: qꝛ sicut spūs ordinatus est ad dirigē- da corpora: ita ptās spiritualis ad dirigendum tpalem. Et sicut scīa sacre scripture iudicat quālibet tē poralem sciaȝ philosophicā: sic spi ritualis ptās iudicat quālibet tem poralem: sed tpalis ptās nullo mo do directe de spūalibus se intro- mittere dȝ nec pōt: qꝛ nullum agēs agit nec agere potest: vltra suā spe cieȝ propter quod punitus est rex Ozias lepra in fronte: vt diuinum officium celare nō posset: vt scribi tur. ij. per alip. xxij. ca. quid digni- tatem sacrificandi: ꝛ officiuȝ sacer dotij sibi vsum pare volebat minā do azarie ꝛ alijs sacerdotibus resi stentibus sibi: ꝛ instruentib⁹ ipsuȝ q̄ hȝ ad officium suū non ptinebat: sed ad filios Aaron sacerdotes q ad huiusmōi ministerium ꝯsecrati erant. ymmo nec etiā de ipsis tpali bus q̄ spūalib⁹ sunt annexa: psona layca se intromittere dȝ: sicut sunt ecclesiastica bn̄ficia: qꝛ si psona lay ca recipe non pōt ecclesiasticū bn̄- ficium: multo min⁹ pōt illud dispē- sare ꝛ alteri ꝯferre. ¶ Pōt tn̄ ad hoc ex ꝯcessione ptātis spūalis aliquid instr'aliter opari sicut pn̄tando vel noīando vel aliqđ sil'e faciēdo. Nō ḡ sil'e ē de ptāte spūali respectu tpa liū: ꝛ de ptāte tpali r̄specru spūaliū sic̄ i arguēdo dicebaẜ. ¶ Ad aliđ

cũ arguebaẜ de successione p̄ beatũ Ber. dõ est q̄ sũmus pontifex suc/ cedit petro in p̄tãte spũaliũ: vt talẽ p̄tãtem hʒ iure diuino: sed cõstanti no succedit ꝑut hʒ eam iure huma no qd̄ est aliquo mõ declaratiuũ ⁊ manifestatiuũ diui iuris: vt supius dc̃m ẽ. ¶ Aliud qd̄ arguebaẜ de vicario dicendũ est q̄ supposito di cto iuristarũ de noĩe vicarij qd̄ im portet p̄tãtem nõ plenã: ⁊ papa nõ hẽat totã illã plẽitudinẽ p̄tãtis quã hũit xp̃s sicut etiã supius visum est q² aliquã p̄tãtem xp̃s hũit: quã nul li hoĩum cõicauit: vt p̄tãtem excel lentie in sacr̃atis: ⁊ etiã cõferre ef/ fectũ sacr̃i: sine ritu sacr̃i ⁊ p̄la silia nõ tñ ex hoc seq̄tur qd̄ p̄tãtem i tpa lib⁹. Sibi nõ cõicauẽit: q² h̄ rõni re pugnat si debite cõsidereẜ orto tpa lium ad spũalia. Nam tpalia recte administrari non pñt nisi p̄ spũalia ordinenẜ. Et ideo ille q̄ p̄est in spũ alibus oʒ etiã vt in tpalib⁹ p̄sit or/ dinatio p̄ quos ⁊ eq̃liter ip̃a tpalia ꝯgruo mõ dispẽsanda ⁊ ordinãda sint. Et pro tãto sine hesitatõe asse renduʒ eẽ vi² q̄ oĩs p̄tãs ⁊ iuris di/ ctio tã tpalis q̃ʒ spũalis q̃ a xp̃o est cõicata ⁊ tradita hmõi residet apd̄ summũ pontificeʒ: a cuius p̄tãte ⁊ obedientia siq̃s se subtrahit desi/ nit esse membrũ ecclesiastici corp⁹ nec verus xp̃ianus dici potest: qa dum spẽrnit christi vicarium xp̃m spernit qui suis discipulis dixit. Qui spernit me spernit ⁊ procul/ dubio mẽbrũ dyabolicũ ⁊ antixp̃i censeri debetur. ¶ Ad aliud cuʒ dicitur q̄ rex non habet hominem qui sua facta diiudicet dicendũ q̄ potestas tẽporalis cum iudicatur a spirituali nõ iudicatur ab homĩe sed mag᷒ iudicatur a deo cuius vi ces spiritualis potestas gerit iter/ ris. ¶ Uel dicendũ q̄ illa aucto/ ritas intelligenda est de summo re ge spirituali. s. de summo ꝑontifice qui a solo deo iudicari potest q̄ ve re ⁊ proprie potest dici rex reguʒ ⁊ dñs dominantium: q² ad ip̃um spe cialissime pertinet totam ecclesi/ siam regere ⁊ iudicare tam in spiri tualibus q̃ʒ etiam in temporalibus vt superius visum est. Unde cum ecclesia proprie posse dici regnum ipse dicitur rex ecclesie.

¶ Capl̃m. ix. in quo sp̃aliter ostẽ ditur q̄ q̄libet rex seu p̄nceps tẽpo ralis cuiuscũq3 status ⁊ cõditioni existat nõ solũ in spũalibus: sed eti am in tpalibus subditus est: ⁊ esse debet summo pontifici.

Icet ex hijs que supe/ rius dicta sunt de po/ testate summi pontifi/ cis super spiritualib⁹ ⁊ temporalibus satis manifestũ eẽ possit diligenter considerãti q̄ re/ ges ⁊ principes cuiuscũq3 p̄eminẽ

tie ꝛ ꝯditionis existunt non solum in spiritualibus: sed etiã in tp̃alib⁹ sint ptãti sp̃uali suppꝛeme subiecti. Põt tñ nihilominus hͦ sp̃aliter in p̃nti cã. tribus vijs oñdi. ¶ Quarũ pꝛima sumit̃ ex rerũ tp̃alium dominio. ¶ Scd̃a ex ipsarũ rerũ one re. ¶ Et tertia ex dictõne p̃ncipij q̃ huiusmõi tp̃alib⁹ p̃sunt. ¶ Preterea pꝛimũ cõsiderandũ est: q̄ hõ non dr̃ dñs rerũ quãtum ad ipsam naturã. Hoc enĩ modo solus deus est dñs rerũ qui eas creauit ꝛ instituit. Sed pꝛo tanto hõ dicitur dñs rerũ qꝛ ipsis vtitur: vel qꝛ hꝫ ptãtẽ vtendi eas. Nullus ergo iuste possidet aliqd̃ tp̃ale s̃m ius diuinũ nisi ab eo qui est dñs rerũ s̃m substãtiam recognoscat. ꝛ eius dñio voluntarie se subdat a quo illud tenꝫ ꝛ possidet ꝛ cũ hoc huiusmodi rebus ad illũ finem vtat̃ ad queꝫ sibi collate sunt. Et pꝛo tanto infideles qꝛ debito mõ nõ p̃uãt iniuste tp̃alia possidere dicunt̃ de iure dĩno qcq̃d sit de iure humano s̃m queadmodum põt intelligi v̄bum Augustini dicẽtis q̄ iure diuino oĩa sunt iustoꝛum. Deo aũt non subdit̃ q̄ subiectus non est dei vicario ꝛ ecclesiastice ptãti. Nullus ergo rex vel tp̃alis p̃nceps cuiuscũqꝫ cõdictiõis existat excipi potest si xp̄ianum se fateri vult noĩe ꝛ re q̄n etiã in tp̃alibus ptãti suppꝛeme sp̃uali subijci debeat. Cuꝫ generaliter ptãs temporalis in quocũqꝫ inueniatur subdita debeat eẽ iudicio sp̃ualis ptãtis: qꝛ tali ptãti subesse sp̃ualiter ꝛ temporaliter de necessitate salutis est. In cuius signũ tp̃alis ptãs etiã legibus vti non debet nisi fuerint per sp̃ualem potestatẽ appꝛobate qꝛ leges quas restituit a diuinis legibus discordare non debent: sed eis a sacris canonibus subijci. Nã sicut potestas subijcitur potestati: ita ꝛ leges legib⁹ debent esse subiecte. p̄pter quod cõuenienter superius dicebatur q̄ ptãs spiritualis erat forma potestatis tẽporalis eo modo quo lux: dicitur forma coloris: qꝛ sicut coloꝛ: lꝫ hẽat aliqd̃ d̄ nã lucis: hꝫ tñ ita lucem debileꝫ q̄ nisi supueniat lux exterioꝛ per quẽ formet̃ nõ inhereret̃. sed virtual̃r non põt monere visũ. Sic etiã ex simili dici põt q̄ tẽpoꝛalis ptãs habet aliqd̃ de veritate potentie cuꝫ sit ex iure humano q̄ a nã oꝛitur. tamen imp̃fecta ẽ ꝛ informis: nisi formetur per sp̃ualem. Iuxta dictum Hugo. de sancto victoꝛe dicẽtis q̄ sacerdotalis dignitas regalem potestatẽ nõ solum sacrat per benedictionem: sed etiã infoꝛmat per institutionẽ. Per istam aũt foꝛmatiõeꝫ nihil aliud cõuenientius intelligi põt quã ratificatio ꝛ appꝛobatio.

¶ Secũda via ad oñdenduꝫ hoc idem sumitur ex ipsarũ rerũ tp̃aliũ onere q̄d dñi debẽt dare decimas

platis ecclesie in recognitiōē3 serui
tutis dei a quo talia tpalia possidet
eo modo quo aliq sūt tributarij ali
cui dño rōne eius qd tenent ab eo ⁊
non solū ipsi pncipes: sed ēt subie/
cti pncipib⁹ talem censum soluere
tenent. Jstā ptās spūalis non solum
principib⁹: sed etiā principū subdi
tis in spūalibus ⁊ tpalibus preest.
Quia ergo oīa tpalia subdita sunt
ecclesie sup qbus h3 censum ānum
iure ⁊ mādato diuino seqtur qd oēs
cuiuscūq3 pheminentie existant qui
talia tpalia possident etiā tēporali
ter ei subijciant. vnde dicta est spi
ritualis ptās regale sacerdotium:
q2 summ⁹ pontifex sūmus rex est ⁊
sacerdos: q2 h3 ptātem regalē ⁊ sa/
cerdotalem p pñs potestatē dirigē
di ⁊ ordinandi sacerdotes ⁊ reges
spūaliter ⁊ tpaliter. Jmmo maior ē
dignitas summi pontificis inquan
tum rex est quam inquātum sacer
dos: q2 inquātū rex est h3 iudicare
in spūalibus ⁊ regnū introducere:
⁊ ex venienti in tpalibus. Et hab3
rationē pncipij mouētis ⁊ digeren/
tis. Jn noīe sacerdotij inquātū hu
iusmodi nomē importatur psidentia
⁊ platio sicut in noīe regis sed ma/
gis qdam meditatio ⁊ quoddā mi
nisteriū sacerdos dicitur medius
inter deū ⁊ ppl'm propter qd oīa se
cundūq3 attenditur mediatio ⁊ cō
uinctio hoīs ad deū sunt sacerdoti
pprij sicut offerre sacrificiū p pec/
catis: orare pro populo: vota ppl'i
offerre: ⁊ hoc modo. Jlla aūt que i
portant regimen ⁊ directōē3 attri/
buunt regi sicut iudicare corrigere
punire premiare ⁊ huiusmōi. qua3
potestatē regalē in tpalibus habet
sūmus pontifex a constantino ab/
solute loquēdo: vt quidā dicūt: sed
magis ab ipso xpo cuius est vicari
us qui etiā maioris dignitatis cen
seri d3 inquātū fuit rex quā qūtū sa
cerdos: quia sacerdos fuit inquan
tum hō offerendo seipsum pro no/
stra recōciliatione: vt idem esset sa
cerdos: quia sacerdos fuit inquan
tū homo offerendo seipum pro no
stra recōciliatione: vt idem esset sa
cerdos ⁊ sacrificiū. Sed rex fuit in
quantū homo ⁊ inquātū dñs. Rex
ergo regū sūmus pontifex ⁊ in spi
ritualib⁹ regere ⁊ iudicare h3 licet
diuersimodi: vt superius diceba/
tur propter qd bñ cōmuniter dictū
est qd spūalis ptās ad tpalia dupli
citer se extendit. Uno modo quan
tū ad vsum ppzie necessitatis: quia
dignū est: vt qui spūalia seminat d
tpalib⁹ metere possit. ¶ Et alio
modo quātū ad iudicium q2 cu3 de
spūalibus iudicet que potiora ⁊ su
periora sunt pōt etiā de qbuscunq3
tēporalib⁹ ⁊ quorūcunq3 iudicare.
¶ Tertia ab vna oñdēdū hoc idē
sumitur ex cōi quasi cōdictione pri
cipū qui huiusmodi tēporalib⁹ pre
sunt. Quia cōiter loquēdo reges ⁊

principes faciliter degerāt a bono regimine ⁊ efficiunt tyrāni sicut ex multis exemplis apparere posset: ⁊ in lege nature ⁊ in lege mosayca ⁊ etiā in populo xpiano vbi de mł tis pricipibus pauci veri reges inuenti sunt ⁊ multi tyrāni ꝙ ex hoc videtur cōtingere: qꝛ cum regibus magna potestas ꝯcedat: oportꝫ ꝙ in eis sit magna virt⁹ que in paucis inuenitur. Et ideo pauci regulariter ⁊ debite principantur: ⁊ ꝙ̄ plures indebite ⁊ tyrānice: ꝓpt quod dn̄s in populo israeletico a principio nō instituit regē cum plena potestate: sed magis iudicēꝫ ⁊ gubernatorem ad eorū custodiam. Sꝫ regem videt dedisse ad petitionē populi quasi indignat⁹. Unde ait ad samuelē. Non abiecerūt te: sed me ne regnē super eos. Et qꝛ talis facilis inclinatio ad tyrānidem vergit in dispendiū salutis non solum principantiū: sed etiā subditorū qꝛ ex hoc tam principantes qꝫ subditi sepe machinari cogūtur ad ea que sunt saluti animarū ⁊ corporꝫ ꝯ̄ria. De qbus malis regib⁹ qui proprie loquēdo reges dici non debent: qꝛ male regendo nomē regis amittūt iuxta ꝓuerbium veterū. Rex eris si recte facias: si nō facis rex nō eris. Sic̄ falsus denari⁹ nō dꝫ dici denarius. Pulchre loqt Ricar. d scō victore exponens illud apoc. i. princeps regnum terre. Sunt inquit qdam regū qui summo principi adherere cōtemnunt qui acceptaꝫ ab illo potestatē ꝭm ipsuꝫ exercere nolunt qui in subditos seuiunt ⁊ eos deuorant: ⁊ ꝙ supra se pncipem habent qui erripuit in opeꝫ de manu fortiorꝫ eius egenū ⁊ panperē a diripientibus eum minime pensant quos princeps regum ad exercitationē ⁊ purgationem electorꝫ ad tēpus seuire permittit. Sed in tēpor retributōis eos de hac seuicia grauiter iudicabitur. Nam potestates potenter tormenta patiunt ⁊ fortioribus fortior instat cruciatus. Redeant ergo tales reges si tamen reges ad cōscientiā: ⁊ quod super se principem habeant cui de actibus suis sint reddituri rōnem recognoscant qui sicut potestatē potest conferre: sicut pōt ⁊ auferre. Baltheū enim regum dissoluit dn̄s ⁊ precingit fune reges eorū. Et quia xpus suā ecclesiam quā vsqꝫ ad mortem dilexit ⁊ quā acquisiuit in sanguie suo ordinauit sicut magis saluti fideliuꝫ expedire videbat: voluit in ecclesia aliquam potestatē esse cuius timore ab exercenda tali tyrānide reges ⁊ principes coherceri possent. Hec aūt potestas spiritualis suppⁱema que cuꝫ dirigit ⁊ corrigit ⁊ aliquando destituit talē potestatem tēporalem: potestateꝫ ꝭm se non dānat quia bona ⁊ necessaria est in ordine vniuersi ⁊ a deo or

dinata: sed corrigit ⁊ dãnat vtentē tali potestate indebite. ⁊ hoc licite ⁊ congrue fieri potest iuxta sententiaȝ glo. super illud ad ro. Omnis aīa potestatis sublimioribus subdita sit. dicentis ꝙ noīe potestatis interdum accipitur ptās ipsa que datur alicui a deo. Aliquãdo ipse homo habens ptātēȝ. non ergo destruitur aut dãnatur potestas ipsa que bona est ⁊ ad bonuȝ ordinata. Sed destituitur habēs potestateȝ cum vtitur ea indebite. ¶ Et si super ista materia quãtum ad principalem conclusionē de ordine tēporalium ad spiritualia aliter a quibuscũqȝ inueniat̃ notatũ in fauoreȝ regũ ⁊ principuȝ secularium veritas tñ ẜm se imutabilis est: ⁊ ordo sup hoc institutus ⁊ expssus a dño nostro iesu xpo.

¶ Capl'm. x. ⁊ vltimũ in quo ponitur epistola cõstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura euidentiora fient que i alijs capitulis dicta sunt.

Sicut supius dicebatur regimē ⁊ impiũ tpaleȝ nãlem est de iure hũano ē: q₂ ad hoc nã inclinat: ⁊ mediante institutōe humana pficitur: ⁊ ideo apud oēs ⁊ in oī tpe fuit: q₂ illud qđ nãe est cōe ē oībus pticipantib⁹ illã naturaȝ. Ita ꝙ sicͭ hō nãliter inclinat̃ ad socialem vitã. ita nãliter inclinatur ad politicam: ⁊ ad hoc vt in multitudine et sub debito regimine viuat. Immo tanto magis hō inclinat̃ ad regnuȝ q̃ȝ ad ciuitatē quanto bonũ regni pfectius est quã sit bonum ciuitatis Ciuitas enī non est aliđ ẜȝ qđ phi. ponunt: nisi quodam paruum regimen ⁊ regnum non est aliud, quam quedã magna ciuitas. vnde ⁊ antiquitus singule ciuitates regem habebant: ⁊ per cõsequēs regna dicebant̃. Quã inclinationem aspicimus ⁊ in brutis aīalib⁹ que sũt gregalia ⁊ socialia in quib⁹ ex ipso instictu nature quodã regimen inuenit. vnde ⁊ in apibus vn⁹ est rex q huiusmodi pullos: apum regni et dirigit: ⁊ grues vnã sequũtur secũdum qđ ponit phũs in libro de aīalibus. Multo ergo magis i hominibus hoc nō inueniet̃ quib⁹ magis propriũ est in societate viuere quã cuilibet aīali. Et q₂ opus nature ē opus dei: ideo tale impiũ tēporale a deo dicit̃ esse: cuius tpalis impij monarchiã tēpore beati Siluestri sũmi pontificis: tenebat serenissim⁹ pnceps Flauius. cõstantinus: ⁊ potest rōnabiliter dici ꝙ iuste eo modo quo iustũ dñiuȝ apud infideles inueniri pōt. Quia licet regnũ romanorum a principio p violentias ⁊ latrocinia incepit cōsequenter tamen ppter bonum regimen ipsius imperij cōmuniter omnib⁹ gentib⁹ factũ est gratum: vt voluntarie hu

mano iperio se subijceret: & per cõ/
sequens factũ est iustuз & legitimũ
lз non per omnẽ modũ propter de
fectum fidei christiane & falsorum
deorũ cultum. Juste ergo dici põt
qꝫ tenebat impiũ. tum quia illud tene
bat ex condicto & ꝯsensu gentium.
tũ etiã quia tali adepto imperio le
gitime vtebatur: sicut apparet in cro
nicis in quibus referuntur gesta prin
cipuз romanorũ. Ille ergo iure hu
mano quo dictꝰ impator clare me/
morie tenebat: impiuз poterat bea
to Siluestro & suis successoribꝰ im
perij concedere dignitatẽ sic & con
cessis: vt apparet epistola directa
vniuersali ecclesie cuius tenor ta/
lis est.

In nomine sancte & in di
uidue trinitatis patris
& filij & spũssancti. Im/
pperator cesar flauius cõstantinus
in xp̃o iesu imo ex eodẽ sancte trini
tatis saluatori dño deo nostro fide
lis: mãsuetus: maximꝰ: beneficus:
goticus: firmaticꝰ: germanicus: bri
tãicus: vnicꝰ: pius: felix: victor: ac
triũphator: sp augustꝰ: sctissimo ac
btissimo pr̃i patrũ siluestro vrb ro
me ep̃o & pape: atqꝫ omnibꝰ eiꝰ suc
cessoribus in sede beati petri vsqꝫ
in finẽ seculi scessuris pontificibus
necnon & oĩbus reuerentissimis &
d̃o amabilibꝰ catholicis episcopis
eidem sacrosancte ecclesie romane
p hanc nr̃am impialẽ ꝯstitutionem

subiectis in vniuerso orbe terrarũ
nũc & in posteris cũctis & retro tem
poribꝰ constitutis: Gratia: pax: ca
ritas: gaudium: longaminitas: mi/
sericordia a deo patri oĩpotente: &
iesu xp̃o filio eius & spũ sancto cuз
oĩbus vobis. Postqꝫ docente bea
to siluestro tertia i mersione vnda
salutis purificatum & ab omni le/
pre squalore mundatuз beneficijs
beatissimorũ Petri & Pauli apo
stolorũ agnoui. vtile iudicaui vna
cuз oĩbus satrapis & vniuerso sena
tu obtimatibꝰ etiã & cuncto popu/
lo romano glorie imꝑij subiacenti:
vt sicut in terris vicariꝰ filij dei eẽ
videtur constitus etiam & pontifices
qui ipsius principis apostolorũ ge
runt vices principatus: potestatẽ
amplius qꝫ terrena imperialis no
stra serenitas mansuetudo habere
videtur concessa a nobis nostroqꝫ i/
perio obtineant. Eligentes nobis
ipsum ꝑncipem apostolorũ vel eiꝰ
vicarios firmatos apd̃ deum esse
patronos. Et sicut nostra est impe
perialis terrena potẽtia eius scãm
romanã ecclesiam decreuimus ve
nerantur honorare: & ãplius quã nr̃з
impium & terrenũ tronũ sedẽ sacra
tissimã bti petri gloriose & exaltare
tribuentes ei ptãteз & glorie digni
tatem atqꝫ vigoreз honorificentiaз
impialem. Atqꝫ decernentes vbi
ꝑncipatuз sanciamus teneat causa
suꝑ quattuor precipuas sedes scз

anthiochenam alexādrinam cōstā
tinopolitanā ꝛ yerosolimitanā: q̄ꝫ
etiā super oēs in vniuerso orbe ter
rarū dei eccl'ias. Et pontifex qui ꝓ
tpe ipsius sacro sancte romane ec/
clesie extiterit celsior ꝛ p̄nceps cū/
ctis sacerdotibus totius mūdi exi
stat ꝛ eius iudicio queqꝫ ad cultuꝫ
dei vel fidei xp̄anorum stabilitatē
procurādam fuerint disponantur.
Justum quippe ē: vt ibi lex sancta
caput teneat p̄ncipatꝰ. vbi sancta/
rū leguꝫ institutor saluator noster
btm̄ petrum apl'atus obtinere pre
cepit cathedrā. vbi ꝛ crucis pati/
bulum substinens btē mortis sum
psit poculum: suisqꝫ magistri ꝛ dn̄i
imitatio apparuit: ꝛ ibi gentes ꝓ
xp̄i noīs confessione colla flectant
vbi earū btūs paulus apl's ꝓ xp̄o
extenso martyrio coronatꝰ ē. Illic
vsqꝫ in finem querant doctorē vbi
scm̄ doctoris qescit corpus. Et ibi
ꝓni ac humiliati celestis regis dei
saluatoris nostri iesu xp̄i famulen
tur officio: vbi superbi terreni re/
ges seruiebāt imperio. Interea no
scere volumus oēm ppl'm vniuer/
sarum gentiū ac nationū per totuꝫ
orbem terrarū cōstruxisse intra pa
latium nr̄m lateranēse eidem salua
tori nr̄o dn̄o deo iesu xp̄o ecclesiaꝫ
ac fundamentis cū baptisterio. Et
duodecim nos sciatis de eius fun/
damentis ꝺm numeruꝫ duodecim
apl'oꝝ cophinos terre honustatos
proprijs asportasse humeris. Quā
sacro sanctā romanā ecclesiam: ca/
put ꝛ virticem motiuū oīum eccle
siarū vniuerso orbe terrarū coli: di
ci venerari ꝛ predicari sentimus: si
cut per alma nr̄a impialia decreta
statuimus. Cōstruximꝰ itaqꝫ eccle
sias beatoꝝ petri ꝛ pauli primoꝝ:
quas argento ꝛ auro locupletiui/
mus vbi ꝛ sacratissima eorū corpo
ra cū magno honore recondentes
techas ipsorū ex electro cui nulla
ꝓualent elementoꝝ. Construximꝰ
ꝛ crucem ex auro purissimo ꝛ gem
mis ꝑciosis per singl'as eoꝝ teclas
posuimꝰ ꝛ clauis aures texuimus
Quibus procōcinatiōe luminario
rum possessiones ꝛ ꝑdia cōtulimus
ꝛ rebus diuersis eas ditauimꝰ. Et
per nostras impialium iussionū sa
cras litteras tā i oriente q̄ꝫ i occidē
te: vel etiaꝫ septētrionalia plaga ꝛ
meridiana: uidelꝫ in india Gretia
Asia: Tratia: Africa: Italia: diuē
sis insulis nostrā largitatē concessi
mus. Ea ꝓrsus rōne: vt per manꝰ
beatissimi patris nostri Siluestri
pontificis successorū q̄ eius oīa di/
sponat. Gaudeat enim vna nobis
cum oīs populus ꝛ gentiū natiōes
in vniuerso orbe terrarū exhortan
tes oēs: vt deo nr̄o ꝛ saluatori xp̄o
in mēsas vna nobiscū referatꝫ gr̄as
Qm̄ ipse dn̄s in celis desup ꝛ iter
ra deorsum q nos ꝑ suos apl'os vi
sitās scm̄ baptismatis sacr'm pcipe

τ corpus sanitate dignos effecit.
¶ Pro quo ꝯcedimꝰ ipsis sanctis aplīs dn̄is meis beatissimis petro τ paulo τ per eos etiā btō Silue/stro prī nr̄o summo pontifici: τ vlī vrbis rome pape: τ oībus eius successoribus pontificibꝰ q vsqꝫ in fi/nem mundi in sede btī Petri erūt sessuri: atqꝫ de p̄nti ꝯcedimꝰ palatium imperij nr̄i lateranēse qđ oībus in toto orbe terrarū prefertur atqꝫ ꝑcellit palatijs. Deinde dyadema vz corona capitis nr̄i simł q̄ frigiū. necnō τ sup humerale: vz lorū qui impiale circūdare assolet collū. verū etiā τ clamidem purpureā: atqꝫ tunicā coccineam τ oīa impialia indumēta: seu etiā dignitatē impialiū ꝑsidentiū eqtum cōferentes: Etiaz τ impialia scripta sił τ cūcta atqꝫ signa baltheū τ diuersa ornamenta impialia: τ oīa ꝓcessionez impialis culminis τ glorie ptātis nr̄e. viris enim reuerētissimis clericis in di/uersis ordinibꝰ eidem sacrosancte romane ecclesie seruiētibꝰ illđ cul/men singularitatē potentiā τ ꝑcel/lentiam hēre. Sancimus cuius amplissimus noster senatꝰ videṫ glo/ria adornari. i. patricios atqꝫ cōsu/les effici: necnō τ ceteris dignitatibus impialibꝰ eos ꝓmulgātes de/corari. Et sicut impialem militiam ita τ clericis sancte romane ecclīe ornari decernimꝰ. Et quēadmodū impialis potētia diuersis cubicula riorꝫ nempe τ hostiariorꝫ: atqꝫ oīuz excubiorꝫ ornatum pulchritudini/bus. ita τ scām romanā ecclesiā decorari volumꝰ: τ vt amplissimum decus pontificale ꝑfulgeat decer/nimus. Et hoc vt clerici scē romane ecclesie manipulis τ liteamini/bus. i. candidissimo colore eorum equos decorari: τ ita eqtari. Et sicut nr̄ senatꝰ calciamētis vtiṫ cū vdo/nibus. i. candido linteamīe illustrari: vt sicut celestia ad laudē dei de/corenṫ. Preoībus aūt licentiā tri/buentes ipsi scīssimo ꝑsuli prī silue/stro vrbis romane ep̄o τ pape: τ oībus q post eū in successum ꝑpetuis tp̄ibus aduenerīt btīssimis pōtifici bus ꝙ honore τ gloria dei nr̄i: τ in eadē magnā ecclesiā catholicam τ aplīcaz ex nr̄o indito quēadmodū placatꝰ ꝓpo clero clericare voluerit τ in numero religiosorꝫ clericorꝫ cōnumerare nullū ex oībus ꝑsumētes supbe agere. Decreuimꝰ itaqꝫ τ hoc vt idē venerabilis pr̄ noster siluester sūmus pōtifex vel oēs eiꝰ successores pōtifices: dyadema vz coronā quā ex capite nr̄o illi ꝯcessimus τ auro purissimo τ gēmis preciosis vti debeant: τ eorꝫ capiti ad laudē dei pro honore btī Petri gestare. Ipse vo beatissimus papa: sup coronā clericatꝰ quam gerit ad gloriaz beati petri oīno ex auro nō est passus vti coronā. Frigium vo candido nitore splendidū resurre

ctionem dñi eam designans eo sa/
cratissimi vertici man/bus nr̃as i/
posuimus. Et tenentes frenũ equi
eius reuerẽtia beati petri stratoris
officium illi exhibuimus. Statuen
tes eodem frigio oẽs eius successo
res singulariter vti in pcessionib⁹
ad imittationẽ impij nostri. vnde ut
nõ pontificalis apex vilescat sʒ ma
gis ãplius qʒ terreni impij dignitas
ꝛ glorie potẽtia decoref. Et palati
um nostrũ vt prelatuʒ est rome vr/
bis ꝛ oẽs Italie seu occidentalium
regionũ puincias loca ꝛ ciuitates
sepefato btissimo pontifici pr̃i nr̃o
Siluestro vl̃i pape ꝯcedẽtes atqʒ
relinquẽtes vel successoꝝ ipsi⁹ pon
tificũ potestati ꝛ ditioni firma im/
periali censura p hanc nr̃am diua/
lem sacrã ꝛ pragmaticũ constitutũ
decernimus disponẽdum ac iure scẽ
ecclesie pmanendũ. Unde cõgrue
ꝓspeximus nostruʒ imperium ꝛ re
gni potestatem orientalibus trans
ferri ac transmutari regionibus ꝛ
in bizantie prouincie in optimo lo
co nomini nostro ciuitatem edifica
ri: ꝛ nostrũ illic constitui imperiũ.
Quoniã vbi principatus sacerdo
tum ꝛ christiane religionis caput
ab imperatore celesti constitutum
est: iustum non est: vt illic impera/
tor terrenus hẽat potestateʒ. Hec
omnia vero per hanc nostram im/
perialem sacram ꝛ imperialia di/
ualia decreta statuimus atqʒ con/
firmauimus vsqʒ in finem mundi il
libata ꝛ i cõcussa permanenda: de
creuimus. Unde coram deo viuo
qui nos regere precepit ꝛ coraʒ ter
ribili eius iudicio obtestamur per
hoc nostrum imperiale constitutũ
omnes nostros successores impe/
ratores vel cunctos obtimates sa
trapas etiam amplissimum senatũ
vniuersum populum in toto orbe
terrarum: nec non in posterũ cun/
ctis retro temporibus imperio no
stro subiacentem nulli eorum quo
quo modo littere hec que a nobis
imperiali sacratiõe sacro sancte ro
mane ecclesie vel eius omnib⁹ pon
tificibus: concessa sunt refraga/
re atqʒ confrigere vel in quoquaʒ
conuelli. Si quis autem qͥ nos de
creuimus intemerator aut contem
ptor extiterit eternis cõdemnatio/
nibus subiaceat innodatus ꝛ san/
ctos dei pͥncipes apostolorum pe
trum ꝛ pauluʒ sibi in pn̄ti ꝛ futura
vita sentiat ꝯrios: atqʒ in inferiori
ꝯdemnatus cũ diabolo ꝛ oĩbus de
ficiat impijs. Huius ꝟo imperialis
nr̃i decreti pprijs manib⁹ roboran
tes sup venerandũ corpus bti pͥn/
cipis apl̃oꝝ posuim⁹: vtiqʒ eidem
dei apl̃o spondentes nos cũcta in/
uiolabiliter cõseruare ꝛ cũctis no
stris successorib⁹ impatoribus con
seruanda mandatis relig. Beatissi

mo pater nr̃o Siluestro sũmo pon
tifici ꝛ vniuersali pape eiusqꝫ ꝑ eũ
cunctis successoꝛibꝰ põtificibꝰ dño
deo ꝛ saluatoꝛe iesu xp̃o annuente
tradimꝰ ꝓhẽniter atqꝫ feliciter pos
sidendã ꝛ subscriptio impialis: di
uinitas vobis conseruet ꝑ multos
ãnos scissimiꝰ btissimi patres. Datũ
rome ĩb die kalẽ. april. dño nostro
flauio cõstantino augusto quarto ꝛ
gallicano clarissimis iuris ꝯsulibꝰ

Finis.

Explicit Opusculum de ptãte ec
clesiastica cõtinens tractatꝰ
duos Impressuz Tau
rini ꝑ Nicolauz de
bñdictis ꝛ Jaco
binũ suigũ de
scõ germano
M.cccc.
xciiij. die
x. Fa
brua
rij.

